

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
univerzitetnega programa**

**SISTEM VARSTVA PRAVIC PRED ORGANI
ZDRUŽENIH NARODOV**

Milena Nastovska

Ljubljana, januar 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
univerzitetnega programa

SISTEM VARSTVA PRAVIC PRED ORGANI ZDRUŽENIH NARODOV

Kandidatka: Milena Nastovska
Številka indeksa: 04032847

Mentorica: dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, januar 2010

Povzetek

Osrednja tema diplomskega dela je predstavitev sistema varstva človekovih pravic pred organi Združenih narodov. V uvodnem delu diplomskega dela tako najprej predstavim samo organizacijo Združenih narodov in njeno delovanje. V nadaljevanju se posvečam najpomembnejšim dokumentom OZN s področja varovanja človekovih pravic ter skrbi OZN za varstvo in spoštovanje teh pravnih norm.

Ker je tudi Slovenija od leta 1992 članica OZN, sem posvetila pozornost tudi evoluciji položaja Slovenije v OZN in njenemu delovanju na področju človekovih pravic ter samemu pomenu članstva naše države v OZN.

Sam obstoj sistema človekovih pravic pa še ne zagotavlja tudi njihovega upoštevanja in zagotavljanja, zato sem navedla tudi nekaj primerov kršitev človekovih pravic, ki dokazujejo, da je delo na tem področju kontinuirano in se nikoli ne konča. Organizacija Združenih narodov je bila ustanovljena pred več kot 60 leti. V tem času se je marsikaj spremenilo, čemur se mora prilagajati tudi sama organizacija. Ker je v zadnjih letih prejela vedno več kritik na svoj račun, in ker je bilo posledično veliko govora o reformi OZN, sem namenila del diplome tudi tej temi, pri čemer nisem pozabila na stališče, ki ga o reformi zavzema Slovenija.

Diplomsko delo tako zajema celovito predstavitev delovanja organizacije Združenih narodov, s poudarkom na človekovih pravicah in njihovem varstvu.

Ključne besede: človek, pravica, OZN, varstvo, kršitev

Summary

The central theme of this thesis is the presentation of the system of protection of human rights before the authorities of the United Nations. The introductory part presents United Nations as organization and its fundamental operations.

In continuation devotion is set to most important documents of the United Nations in the field of human rights and concerns of the United Nations to protect and implement these legal norms.

Since 1992, Slovenia is also a member of the UN, therefore attention is also paid to the evolution of Slovenia`s position in the UN, her activity in the of human rights and the meaning of the membership of our country in the organization.

The very existence of human rights does not necessarily guarantee taking them into account and ensuring them, therefore few examples of violations of human rights are also listed demonstrating, that the work in this area is continuous and never ends.

The United Nations were founded more than 60 years ago. Since then the world has gone through many changes, and the organization itself had to adapt. As UN received more and more critiques in the past years, something had to be changed. Consequently there were a lot of suggestions about the UN reform, so one part of this thesis is devoted to this topic. Meanwhile the position Slovenia occupies in this matter is not omitted.

This disertation work covers a comprehensive presentation of the functioning of the United Nations, with emphasis on human rights and it`s protection.

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	II
SUMMARY	III
KAZALO VSEBINE	IV
1 UVOD	1
2 ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV	3
2.1 KAJ JE ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV	3
2.2 USTANOVITEV OZN IN NJENE ČLANICE	4
2.3 ORGANI ZN IN NJIHOVE FUNKCIJE	5
2.3.1 GENERALNA SKUPŠČINA	5
2.3.2 VARNOSTNI SVET	5
2.3.3 EKONOMSKI IN SOCIALNI SVET	7
2.3.4 SKRBNišKI SVET	7
2.3.5 MEDDRŽAVNO SODIŠČE	7
2.3.6 SEKRETARIAT	8
2.4 ORGANIZACIJSKA SHEMA OZN	9
2.5 POMEN ZDRUŽENIH NARODOV	10
2.6 RAZLIKA MED ZDRUŽENIMI NARODI IN DRUGIMI PODOBNIMI ORGANIZACIJAMI	10
2.7 ZAPOSLENI PRI ZDRUŽENIH NARODIH IN NJIHOVO DELO	11
2.8 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI SPODBUJANJU RAZVOJA	11
2.9 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI SPODBUJANJU MIRU	11
2.10 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI KREPITVI ENAKOVREDNIH PRAVIC ZA ŽENSKE	12
2.11 NAČIN ZAŠČITE RANLJIVIH SKUPIN V NAŠI DRUŽBI	13
2.12 UKREPI OZN ZA PREPREČEVANJE ŠIRITVE OROŽJA	13
2.13 OZN IN ČLOVEKOVE PRAVICE	14
2.14 UKREPI OZN ZA IZBOLJŠANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC	15
2.15 ZAGOTAVLJANJE TRAJNE UČINKOVITOSTI ZDRUŽENIH NARODOV	15
2.16 VREDNOST IN FINANCIRANJE SISTEMA ZDRUŽENIH NARODOV	15
2.17 POMOČ ZDRUŽENIM NARODOM	16

<u>3 DOKUMENTI ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV S PODROČJA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC</u>	17
3.1 SPISEK DOKUMENTOV ZDRUŽENIH NARODOV O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	17
3.2 SPLOŠNA DEKLARACIJA O ČLOVEKOVIH PRAVIC	20
3.3 MEDNARODNI PAKT O EKONOMSKIH, SOCIALNIH IN KULTURNIH PRAVICAH IN MEDNARODNI PAKT O DRŽAVLJANSKIH IN POLITIČNIH PRAVICAH	22
3.4 DEKLARACIJA O ODPRAVI VSEH VRST RASNE DISKRIMINACIJE IN MEDNARODNA KONVENCIJA O ODPRAVI VSEH VRST RASNE DISKRIMINACIJE	23
3.5 KONVENCIJA O ODPRAVI VSEH OBLIK DISKRIMINACIJE ŽENSK	24
3.6 DEKLARACIJA IN KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH	24
3.7 KONVENCIJA O STATUSU BEGUNCEV	25
3.8 KONVENCIJA O PREPREČEVANJU IN KAZNOVANJU ZLOČINA GENOCIDA	26
<u>4 POSTOPKI ZA VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC</u>	27
4.1 POROČILA DRŽAV	27
4.2 POSTOPEK »DRŽAVA PROTI DRŽAVI«	28
4.3 POSTOPEK S PRITOŽBO POSAMEZNIKA PROTI DRŽAVI	29
4.4 VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC ALI OMBUDSMAN	31
4.5 SKRB OZN ZA IMPLEMENTACIJO PRAVNIH NORM O ČLOVEKOVIH PRAVICAH	32
<u>5 SLOVENIJA IN OZN</u>	34
5.1 EVOLUCIJA POLOŽAJA SLOVENIJE V OZN	34
5.2 DELOVANJE SLOVENIJE NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC	36
5.3 POMEN SLOVENSKEGA ČLANSTVA V OZN	37
<u>6 PRIMERI KRŠITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC</u>	38
6.1 MEDIJSKO POSEGANJE V ZASEBNOST IN OSEBNOSTNE PRAVICE NEKDANJEGA OBSOJENCA	38
6.2 KRŠITVE PRAVIC ŽENSK	39
6.3 OTROŠKO DELO	39
6.4 ZGODBA IZ BEGUNSKEGA TABORIŠČA V ETIOPIJI	40
6.5 KRŠITVE ČLOVEKOVIH PRAVIC V INŠPEKCIJSKEM NADZORU	41
6.6 NEUSTREZEN ODZIV OBČINE NA BIVALNE TEŽAVE ROMSKE DRUŽINE	42

6.7 SLABO OZAVEŠČANJE JAVNOSTI IN MANJŠIN O POMENU VARSTVA NJIHOVIH PRAVIC	42
6.8 OSEBNA ASISTENCA KOT ČLOVEKOVA PRAVICA	43
6.9 GENOCID V SREBRENICI	44
7 REFORMA OZN	45
7.1 REFORMA OZN NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC	47
7.1.1 ŠIRJENJE DELA URADA VIŠKEGA KOMISARJA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE	47
7.1.2 PONOVA OŽIVITEV SVETA ZA ČLOVEKOVE PRAVICE	48
7.1.3 ZAŠČITA CIVILISTOV IN PREPREČEVANJE GENOCIDA	48
7.2 SLOVENSKA STALIŠČA DO REFORM OZN	49
8 ZAKLJUČEK	51
LITERATURA	54
VIRI	56
KAZALO SLIK	58
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OLAJŠAV	59
IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	60

1 UVOD

Človekove pravice so moje, vaše, naše pravice. So nekaj, kar naj bi bilo zagotovljeno vsakemu posamezniku, ne glede na raso, spol, versko ali kako drugo prepričanje ali pripadnost. Pa vendar na vsakem koraku, preko medijev ali osebno, doživljamo in se srečujemo z raznimi primeri kršitev nečesa, kar naj bi nam pripadalo z rojstvom. Po tisočletjih od ustanovitve družbe, ki naj bi nam olajšala življenje, po stoletjih življenja v njej in ustanovitvi sistema pravic, ki naj bi zagotavljal minimum za človeka dostojno življenje, še zmeraj nekaj tako absolutnega kot je pravica, dojemamo zelo relativno. To se pokaže že pri prestopu meja naše države in dlje ko greš, bolj pogosto se pojavlja vprašanje, kaj je tisto, kar dejansko spremeni vrednoto v pravico ter kdo je tisti, ki določa, katera vrednota je univerzalna.

Zaradi zanimanja za vpliv kulture na človeka in njegove pravice sem se tudi odločila za diplomu o človekovih pravicah. Spraševala sem se, koliko pravic so sposobne uresničiti nerazvite države. Kje se konča nezmožnost zagotavljanja pravic in začnejo resnične kršitve pravic? In naposled, ali niso človekove pravice pravzaprav izraz vrednot zahodnih družb, ki jih okolja v drugih delih sveta ne morejo sprejeti? Dejansko bi moral biti seznam pravic in svoboščin utemeljen na stvarnih potrebah Socio - kulturnega okolja, vendar z jasnim in čim obsežnejšim skupnim jedrom, ki bi moral biti neodtujljiva »lastnina« vseh in vsakogar. Potrebo po enoviti globalni zaščiti čim širšega spektra človekovih pravic in svoboščin narekujejo nenehne vojne, ki ne prizanašajo nobenemu delčku planeta, vsesplošni okoljevarstveni, prehranjevalni, zdravstveni in drugi problemi. Največja, najbolj znana in najbolj razširjena organizacija katere poglavitna naloga je ravno boj za človekove pravice in njihovo zagotavljanje, je organizacija Združenih narodov ali OZN. Iz tega razloga sem se tudi odločila, da podrobneje preučim njeno sestavo, delo in način, na kateri ta slavna organizacija zagotavlja in posledično tudi varuje nekaj, kar je skupno vsem nam.

Cilj in namen mojega raziskovalnega dela je čim bolj sistematično in jasno predstaviti samo Organizacijo, njeno strukturo in delo, izpostaviti »pomembnejše« konvencije in deklaracije, ki nam zagotavljajo določene pravice ter načine, na katere OZN zagotavlja in varuje te pravice. Danes je veliko govora o človekovih pravicah, veliko ljudi se nanje sklicuje, a v resnici o njih vemo bore malo, še manj pa se trudimo, da bi se te pravice dejansko uveljavile in zaživele. S svojim delom bi rada doprinesla k večji ozaveščenosti ljudi o njihovih pravicah ter instrumentih in institucijah, ki jim lahko pri zagotavljanju letih tudi pomagajo, saj samo to lahko pomeni trajno zagotovilo, da bo tudi pri nas človek postal najvišja vrednota.

Pri izdelavi diplomske naloge sem uporabila deskriptivno metodo študija domače in tuje literature, tako knjižnih virov kot tudi virov dostopnih na medmrežju.

Diplomsko delo je razdeljeno na 6 sklopov. Prvi zajema predstavitev Organizacije združenih narodov. V uvodnem poglavju je predstavljeno kaj je OZN, njeno zgodovino in države članice. Predstavljeni so tudi njeni organi ter njihove funkcije, za lažjo vizualizacijo pa tudi organizacijska shema ZN. V nadaljevanju odkrivam pomen OZN in po čem se dejansko razlikuje od vseh ostalih organizacij. Sledi kratek vpogled v delovanje organizacije na najpomembnejših področjih, kot so spodbujanje razvoja in miru, zaščito ranljivih skupin v naši družbi, preprečevanje širitve orožja ter seveda človekove pravice. Na koncu je predstavljen še finančni sistem ter na kakšen način OZN dejansko zagotavlja trajno učinkovitost svojega delovanja.

V drugem poglavju najprej predstavim spisec dokumentov Združenih narodov o človekovih pravicah, v nadaljevanju pa obravnavam deklaracije in konvencije, ki urejajo varstvo človekovih pravic predvsem z materialnopravnega vidika. Za učinkovito varstvo katerekoli pravice pa je potrebno urediti tudi formalnopravni vidik njenega varstva, to je postopek za uveljavljanje zadevne pravice pred organi, ki so pristojni za nadzor nad njenim dejanskim upravičenjem v praksi. Tako so v naslednjem poglavju obravnavani tudi postopki za varstvo človekovih pravic ter skrb OZN za upoštevanje pravnih norm.

Četrty sklop obravnava Slovenijo v okviru Združenih narodov. V tem poglavju posvečam pozornost evoluciji položaja Slovenije v OZN, delovanje Slovenije na področju človekovih pravic in pomenu članstva Slovenije v OZN.

Peti sklop diplome vsebuje primere kršitev človekovih pravic, predvsem tistih, ki so vsebovane v predstavljenih konvencijah in deklaracijah v drugem poglavju.

Zadnji, šesti sklop pa je namenjen reformi Združenih narodov in stališču, ki ga o reformi zavzema Slovenija.

2 ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

2.1 KAJ JE ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

Slika 1: Simbol OZN

Organizacija združenih narodov (OZN) je najpomembnejša mednarodna vladna organizacija. Ustanovljena je bila 24. oktobra 1945, hkrati z ratifikacijo Ustanovne listine Združenih narodov. Zamisli o takšni organizaciji segajo v II. svetovno vojno, temeljni namen ustanovitve je bil urejanje povojnega mednarodnega sistema (Wikipedia, spletna enciklopedija, 2009).

Vir: Organizacija združenih narodov (2009)

Družino OZN sestavljajo (NATO, 2009):

- Sami Združeni narodi imajo šest organov - Generalno skupščino, Varnostni svet, Ekonomski in socialni svet, Skrbniški svet, Mednarodno sodišče in Sekretariat. Na sedežu OZN v New Yorku se nahajajo vsi organi razen Sodišče, ki je v Haagu na Nizozemskem.
- Programi in skladi OZN, na primer Sklad za otroke (UNICEF), Razvojni program OZN (UNDP) in Urad visokega komisarja OZN za begunce (UNHCR), se zavzemajo za razvoj, humanitarno pomoč in človekove pravice.
- Specializirane agencije OZN. V okviru OZN deluje 12 samostojnih specializiranih agencij (ILO, FAO, UNESCO, WHO in druge), ki delujejo na osnovi sporazuma o sodelovanju z državami članicami OZN. Agencije izvajajo pomembne mednarodne naloge na ekonomskem, socialnem, kulturnem, izobraževalnem, zdravstvenem in drugih področjih OZN. So ločene, neodvisne organizacije.

OZN, njeni programi, skladi in specializirane agencije sestavljajo sistem OZN. Kot družina organizacij Združeni narodi opravljajo vrsto nalog, ki na nešteto načinov vplivajo na življenje nas vseh. K tem sodijo odločitve Varnostnega sveta za zagon mirovniške operacije kot odgovor na spor, postavljanje standardov o letalski varnosti in komunikacijah, hitra dostava najnujnejše pomoči žrtvam naravnih nesreč, usklajevanje boja proti širitvi aidsa, pomoč državam pri organiziranju svobodnih in pravičnih volitev, zagotavljanje posojil z nizkimi obrestmi za razvoj infrastrukture v revnejših državah in še bi lahko naštevali. OZN si prizadeva za bolj zdrav in stabilnejši svet z boljšimi možnostmi in za pravičnost za nas vse (Organizacija Združenih narodov, 2009).

OZN ni svetovna vlada in tudi niso bili za to ustanovljeni. Kot organizacija suverenih in neodvisnih držav naredijo le tisto, o čemer se države članice strinjajo. OZN se tudi ne vmešava v zadeve, ki sodijo po svojem bistvu v notranjo pristojnost posameznih držav, razen ko gre za akcije, ki naj s silo dosežejo spoštovanje obveznosti ne-ogrožanja miru, in za akcije v primeru agresije. OZN je instrument držav članic (Društvo za združene narode, 2009).

2.2 USTANOVITEV OZN IN NJENE ČLANICE

ZN je nasledek medvojnega sodelovanja protifašističnih zaveznikov. Nadomestila naj bi predvojno Društvo narodov, ki ni izpolnilo pričakovanj¹. OZN naj bi varovala mir po svetu in pospeševala sodelovanje med državami in regijami. Na mednarodni konferenci v San Franciscu je ustanovno listino OZN 26. junija 1945 podpisalo 50 držav, uradno pa je OZN začela obstajati 24. oktobra 1945. Stalni sedež si je postavila v New Yorku, ZDA kot najbogatejša država sveta pa tudi največ prispevajo v njen proračun (Informacijski center Organizacije Združenih Narodov, 2007).

Članice OZN so lahko postale vse miroljubne države, ki sprejemajo načela OZN². V OZN so se včlanile vse neodvisne države razen tistih, ki jih zaradi kršenja mednarodnih načel niso hoteli sprejeti³ (Informacijski center Organizacije Združenih Narodov, 2007).

Članic OZN je 192 in sicer so to (Organizacija združenih narodov, 2009):

Afganistan, Albanija, Alžirija, Andora, Angola, Antigua in Barbuda, Argentina, Armenija, Avstralija, Avstrija, Azerbajdžan, Bahami, Bahrajn, Bangladeš, Barbados, Belorusija, Belgija, Belize, Benin, Butan, Bolivija, Bosna in Hercegovina, Botsvana, Brazilija, Brunej Darussalam, Bolgarija, Burkina Faso, Burundi, Cameroon, Cape Verde, Centralna Afriška Republika, Čad, Čile, Črna Gora, Comoros, Costa Rica, Ote D'Ivoire, Ciper, Češka, Danska, Djibouti, Dominikanska Republika, Ekvador, Egipt, El Salvador, Eritreja, Estonija, Etiopija, Fiji, Filipini, Finska, Francija, Gabon, Gambija, Georgia, Gana, Grčija, Grenada, Gvatemala, Gvineja, Giunea Bissau, Guyana, Haiti, Hrvaška, Honduras, Islandija, Indija, Indonezija, Iran, Irak, Irska, Izrael. Italija, Jamajka, Japonska, Jordan, Kambodža, Kanada, Kitajska, Kolumbija, Komoros, Kongo, Koreja, Kuba, Kazahstan, Kenija, Koreja, Kiribati, Kuvajt, Kirgizstan, Lao, Latvija, Libanon, Lesoto, Liberija, Libyan Arab Jamahiriya, Liechtenstein, Litva, Luksemburg, Madagaskar, Makedonija, Malavi, Malezija, Maldivi, Mali, Malta, Maršalski otoki, Mavretanija, Mauritius, Mehika, Mikronezija, Monako, Mongolija, Maroko, Moldavija, Mozambique, Mjanmar, Namibija, Nauru, Nemčija, Nepal, Nizozemska, Nova Zelandija, Nova Gvineja, Nikaragva, Niger, Nigerija, Norveška, Oman, Pakistan, Palau, Panama, Paragvaj, Peru, Poljska,

---

¹ Ker ni imelo ustreznih mehanizmov za preprečevanje agresije in ker pravne norme niso preprečevale vojne, niso uspeli zagotoviti svojega glavnega cilja, kolektivne varnosti.

² Švica se zaradi stroge nevtralnosti ne vključuje v mednarodne politične zveze

³ Npr. zaradi Francovega režima ni mogla postati članica OZN Španija

Portugalska, Katar, Romunija, Rusija, Ruanda, Saint Kitts in Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent in Grenadine, Samoa, San Marino, Savdska Arabija, Senegal, Sirija, Srbija, Sejšeli, Sierra Leone, Singapur, Slovaška, Škotska, Švedska, Tajska, Tanzanija, Timor - Lete, Tonga, Trinidad in Tobago, Togo, Tunizija, Turčija, Turkmenistan, Tuvalu, Uganda, Ukrajina, Urugvaj, Uzbekistan, Vanuatu, Venezuela, Vietnam, Velika Britanija, Jemen, Zimbabwe, ZDA, Združeni Arabski Emirati.

2.3 ORGANI ZN IN NJIHOVE FUNKCIJE

Ustanovna listina OZN je predvidela ustanovitev šestih poglavitnih organov (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku):

2.3.1 Generalna skupščina

Generalna skupščina (GS) je osrednji organ OZN z najvišjimi pristojnostmi in sme razpravljati in dajati priporočila o vseh zadevah, ki sodijo v okvir Ustanovne listine. Čeprav nima pooblastila, ki bi ji omogočilo katero koli vlado prisiliti k akciji, imajo njena priporočila moralno težo kot izraz svetovnega mnenja, saj je sestavljena iz vseh držav članic OZN. V skladu s 7. členom Ustanovne listine je Generalna skupščina ustanovila tudi pomožne organe kot so UNCTAD, UNHCR, UNICEF in UNIDO.

GS se zbere praviloma enkrat na leto na redno zasedanje, ki se začne tretji torek v septembru in konča sredi decembra. Po splošni razpravi, ki so ji namenjeni trije tedni na začetku vsakega zasedanja, poteka delo GS v šestih glavnih odborih, prek katerih GS deluje. Ti odbori so (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku):

prvi odbor - za politična vprašanja in vprašanja varnosti, vključno s problemi razorožitve;
drugi odbor - za ekonomska in finančna vprašanja;
tretji odbor - za socialna, humanitarna in kulturna vprašanja;
četrti odbor - za skrbništvo, vključno nesamoupravnih ozemelj, in za dekolonizacijo;
peti odbor - za administrativna vprašanja;
šesti odbor - za pravna vprašanja.

Trenutni generalni sekretar je Ban Ki-moon (Wikipedia, enciklopedija na medmrežju, 2009).

2.3.2 Varnostni svet

Funkcijo izvršnega - in hkrati reprezentativnega - organa OZN, kadar gre za vprašanja mednarodnega miru in varnosti, je Ustanovna listina poverila Varnostnemu svetu (VS). Slednji ima 15 članic, med njimi je 5 stalnih (Francija, Kitajska, Sovjetska zveza - sedaj

Ruska federacija, ZDA in Združeno kraljestvo). Generalna skupščina voli 10 ostalih, nestalnih članic za dobo dveh let. Vsakoletne volitve nove skupine petih nestalnih članic potekajo oktobra. Pri volitvah naj bi se predvsem upošteval prispevek držav kandidat k ohranitvi mednarodnega miru in varnosti, vendar pa je v praksi poglavitna pravična geografska porazdelitev članic. Generalna skupščina je celo sprejela resolucijo, s katero določa razdelitev mest nestalnih članic VS po regijah oz. kontinentih: 3 mesta pripadajo Afriki, 2 Aziji, 2 Latinski Ameriki, 2 državam Zahodne Evrope in ostalim državam ter eno mesto vzhodnoevropskim državam. V letih 1998 in 1999 je bila Slovenija članica Varnostnega sveta ZN (Miro Cerar et al, 2002, stran 37).

Za opravljanje dolžnosti ohranjanja mednarodnega miru in varnosti Ustanovna listina podeljuje Varnostnemu svetu posebne pravice, ki mu omogočajo takojšnje in učinkovito ukrepanje. Varnostni svet lahko razišče vsak spor ali položaj, ki bi utegnil pripeljati do trenja med državami. Če spor preraste v oborožen spopad, je prva naloga VS, da spopad čimprej zaustavi. VS sme tudi odločati o uporabi prisilnih ukrepov, ekonomskih sankcij ali o kolektivnih vojaških akcijah. Poseben pomen ima preventivna diplomacija, predvsem v vlogi posebnih odposlancev generalnega sekretarja. VS lahko mirno reševanje sporov ali prisilno akcijo poveri regionalnim dogovorom ali ustanovam (npr. operacija Alba v Albaniji). Cilj teh ukrepov je obnova legalnosti in vzpostavitev "statusa quo ante"⁴. Odločitve VS o procesnih vprašanjih se sprejemajo z večino devetih glasov katerih koli članic VS. Meritorne odločitve pa se štejejo za sprejete, kadar zanje glasuje 9 članov, med katerimi morajo biti tudi glasovi vseh stalnih članic VS. Če stalna članica VS kakšnega sklepa ne podpira, pri tem pa nima interesa, da bi ga onemogočala z vetom, se lahko glasovanja vzdrži (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

V skladu z Ustanovno listino vse članice OZN soglašajo, da bodo sprejemale in izvrševale odločitve VS. Medtem ko drugi organi OZN dajejo vladam priporočila, sme VS sprejemati odločitve, ki so jih države članice v skladu z Ustanovno listino dolžne izvajati (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Zaradi ohranjanja mednarodnega miru in varnosti je VS organiziran tako, da lahko deluje nepretrgoma, kar pomeni, da mora imeti vsaka njegova članica stalno svojega predstavnika na sedežu OZN. Seje v VS sklicuje po potrebi predsednik, ki se menja vsak mesec glede na abecedni vrstni red (angleških) imen držav članic VS (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

VS ima tri stalne odbore (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku):

- Odbor ekspertov za poslovnik (ki se edini redno sestaja),
- Odbor za sprejemanje novih članic OZN in
- Odbor za seje izven sedeža OZN.

Poleg teh ima VS še "ad hoc" odbore, ki jih sestavljajo vsi člani VS. Ti se sestajajo na zaprtih sejah in obravnavajo zadeve v zvezi z uvedenimi sankcijami. Takih odborov je trenutno sedem: za Irak, za Somalijo, za Angolo, za Ruando, za Sierra Leone, za Liberijo

---

⁴ Kot je bilo prej

in za Libijo. V skladu s prakso bo Slovenija prevzela predsedniško mesto v Odboru za Libijo, ki mu sedaj predseduje Poljska. Ustanovna listina OZN kot pomožni organ VS sicer določa še Odbor vojaškega štaba, sestavljen iz predstavnikov štabov stalnih članic, vendar pa ta ni nikoli prav zaživel, njegova vloga pa je omejena (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

2.3.3 Ekonomski in socialni svet

Ekonomski in socialni svet, ki deluje pod okriljem GS, je organ, ki koordinira ekonomsko in socialno dejavnost OZN ter specializiranih agencij in ustanov, znanih pod imenom Družina organizacij OZN. Svet daje priporočila in pobude za akcije povezane s problemi razvoja, svetovne trgovine, industrializacije, naravnih bogastev, človekovih pravic, položaja žensk, prebivalstva, socialne blaginje, znanosti in tehnologije, preprečevanja zločinov in s številnimi drugimi ekonomskimi in socialnimi vprašanji. Prek Ekonomskega in socialnega sveta je za uspešno izpolnjevanje svojih nalog OZN povezana s številnimi specializiranimi agencijami, med katerimi še posebej izstopajo IAEA, ILO, FAO, UNESCO in WHO (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku). Ekonomskemu in socialnemu svetu trenutno predseduje Sylvie Lucas (Wikipedia, enciklopedija na medmrežju, 2009).

2.3.4 Skrbniški svet

Skrbniškemu svetu je bil z Ustanovno listino zaupan nadzor nad upravo ozemelj, ki so bila postavljena pod mednarodni skrbniški sistem. Glavna cilja tega sistema sta pospeševati napredek prebivalcev teh ozemelj ter njihov progresivni razvoj k samoupravi in neodvisnosti. Cilja skrbniškega sistema sta bila dosežena do te mere, da po prenehanju zadnjega skrbništva nad tihoceanskim otočjem Palau sistem že nekaj let ni operativen⁵ (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

2.3.5 Meddržavno sodišče

Meddržavno sodišče, ki ima sedež v Haagu, je pglavitni pravni organ OZN, njegov statut pa je sestavni del Ustanovne listine. Sodišče je odprto za vse pogodbene stranke statuta, ta pa avtomatično vključuje vse države članice OZN. VS lahko priporoči pravni spor v obravnavo Mednarodnemu sodišču. GS in VS smeta zaprositi sodišče za mnenje o vsakem pravnem vprašanju, druge organe OZN in specializirane agencije pa za to pooblasti GS (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

---

⁵ Od leta 1994 (Wikipedia enciklopedija na medmrežju, 2009)

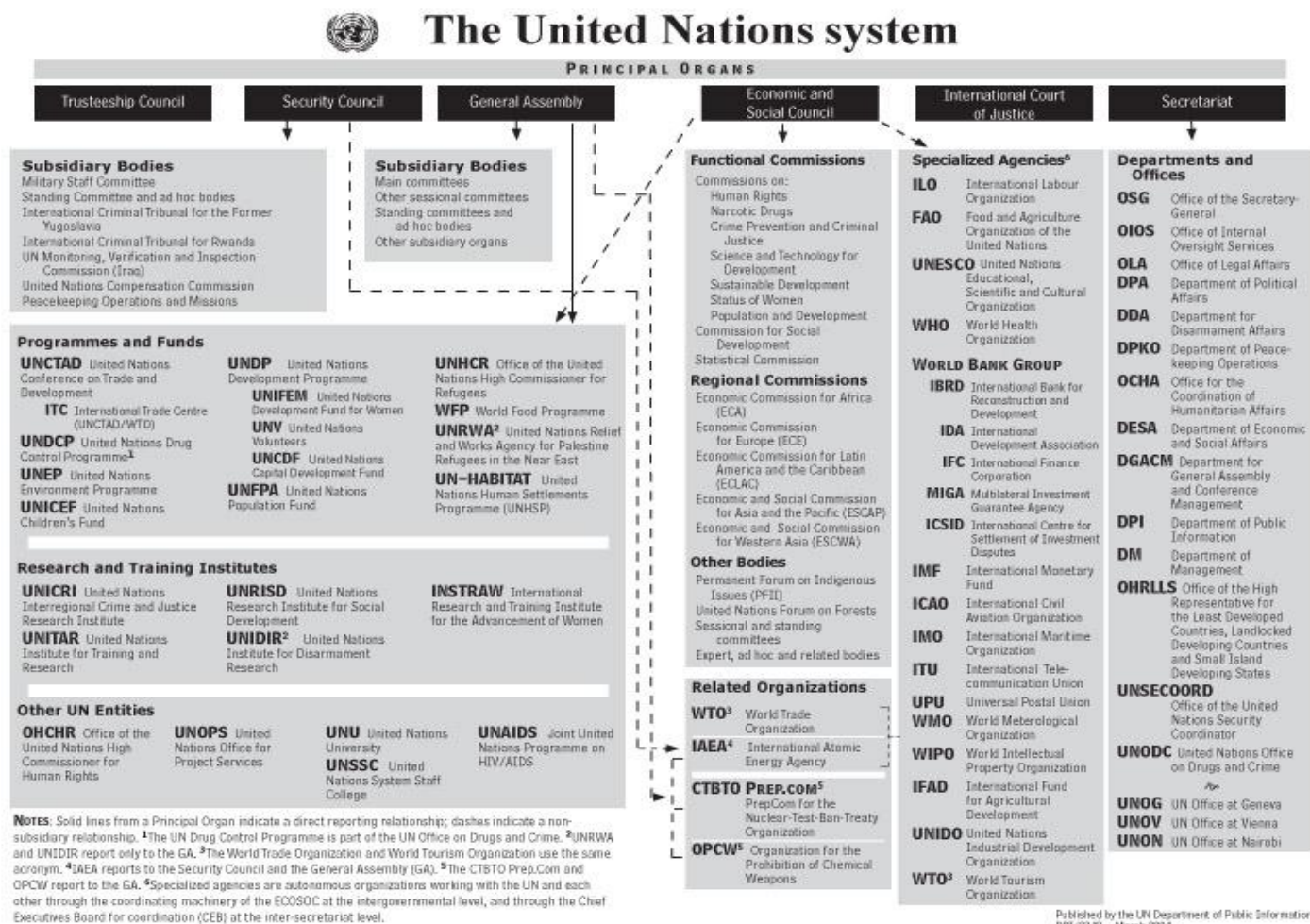
2.3.6 Sekretariat

Sekretariat izvršuje programe in politiko organov OZN, ki jih ti prenesejo nanj. Na čelu Sekretariata je generalni sekretar, ki ga imenuje GS po priporočilu VS. Ena izmed njegovih mnogih nalog je opozoriti VS na probleme, ki bi po njegovem mnenju utegnili ogrožati ohranitev miru in varnosti. Sekretariat z mednarodnim osebjem deluje na sedežu OZN in v raznih krajih sveta. Osebje Sekretariata opravlja vse dnevne posle organizacije, uslužbencev pa je nekaj tisoč iz približno 150 držav. Kot mednarodni uradniki delajo za organizacijo kot celoto, kar pomeni, da se vsak slovesno zaveže, da ne bo niti zahteval niti sprejemal navodil katere koli vlade ali organa zunaj OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

2.4 ORGANIZACIJSKA SHEMA OZN

Slika 2: Organizacijska shema OZN

Vir: Organizacija združenih narodov (2009)

2.5 POMEN ZDRUŽENIH NARODOV

V svetu, ki mu vladajo spori, OZN omogoča takojšnje pogovore med vladami in nudi forum za reševanje dolgotrajnih problemov.

OZN uspešno spodbuja dejavnosti v zvezi s pomembnimi svetovnimi vprašanji, kot so okolje in mamila, in nudijo najboljše mehanizme za mobilizacijo in vzdrževanje mednarodnega sodelovanja pri reševanju teh vprašanj.

OZN in njene agencije pomagajo graditi gospodarstvo in stabilizirati finančne trge. Pomagajo pri odpravljanju bolezni, širitvi proizvodnje hrane in podaljševanju življenjske dobe. Ščitijo begunce, dostavljajo pomoč v hrani in se hitro odzivajo na naravne nesreče.

OZN in njene agencije ščitijo ranljive skupine, kot so otroci, begunci, razseljeni ljudje, manjšine, domorodci in invalidne osebe.

OZN in njene agencije nudijo mehanizme za uveljavljanje tehničnih in pravnih standardov na pomembnih področjih svetovnega vzajemnega delovanja - od standardov za letalsko varnost do človekovih pravic.

Nobena organizacija na svetu ni primernejša za doseganje teh ciljev, ker nima nobena univerzalnosti in legitimnosti Združenih narodov (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.6 RAZLIKA MED ZDRUŽENIMI NARODI IN DRUGIMI PODOBNIMI ORGANIZACIJAMI

Zaradi številnih lastnosti je OZN še posebej učinkovita pri spodbujanju razvoja (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007):

- Univerzalnost: pri pomembnih taktičnih odločitvah ima vsaka država svoj glas;
- Nepristranskost: ne zastopajo državnih ali gospodarskih interesov, z državami in državljani lahko razvijejo odnose zaupanja ter tako nudijo brezpogojno pomoč;
- Svetovna prisotnost: imajo največje svetovno omrežje uradov za dostavljanje razvojne pomoči;
- Obširna pooblastila, ki vključujejo družbene, gospodarske in nujne potrebe;
- Predanost »ljudstvom Združenih narodov«.

2.7 ZAPOSLENI PRI ZDRUŽENIH NARODIH IN NJIHOVO DELO

Ekonomisti, prevajalci, statistiki, tajniki in tajnice, televizijski producenti, računalniški strokovnjaki, fiziki, tesarji - to so le nekateri primeri iz množice ljudi s številnimi sposobnostmi in izobrazbo, ki so zaposleni pri OZN.

Pri Sekretariatu OZN je zaposlenih okoli 8.700 ljudi za poln delovni čas in okoli 5.740 ljudi v posebej financiranih programih ali projektih. Prihajajo iz 160 držav, vodijo politiko in programe OZN v New Yorku in v izpostavah za izvajanje delovnih nalog po vsem svetu. Celoten sistem OZN - OZN, povezani programi, posebne agencije, Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad - po vsem svetu zaposluje okoli 64.700 ljudi (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.8 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI SPODBUJANJU RAZVOJA

Ena od napačnih predstav o OZN je, da se ukvarja predvsem z mirovništvom. V resnici mirovništvo obsega manj kot 30 % dejavnosti OZN. Večina dela je posvečena razvoju in humanitarni pomoči. OZN je edina svetovna institucija, ki pospešuje razvoj, in so s praktičnimi programi za razvoj izboljšali življenje nešteti ljudi v najrevnejših predelih sveta (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Z Združenimi narodi se ne more nihče kosati v spodbujanju razvoja. Sistem OZN s programi okoli 135 državam vsako leto nudi več kot 25 milijard dolarjev pomoči, od tega skoraj 5 milijard dolarjev odpade na povratna sredstva in več kot 20 milijard dolarjev na posojila. Sodeluje v dejavnostih za podporo beguncev, revnih in lačnih ter si prizadeva za preživetje otrok, varovanje okolja, boj proti kriminalu in mamilom, človekove pravice, enakopravnost žensk in demokracijo (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Sredstva OZN so namenjena državam in ljudem v največji stiski. OZN je za mnoge države pogosto glavni ali celo edini vir tehnične in finančne pomoči. Za milijone ljudi v revnih državah ti programi pomoči predstavlja OZN. Modro zastavo spoštujejo, ker je simbol za medsebojno pomoč med ljudmi pri gradnji pravičnega in trajnostnega sveta (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.9 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI SPODBUJANJU MIRU

OZN z vsemi svojimi dejavnostmi spodbuja mir. Kot osrčje diplomacije in diskusije ponuja alternativo vojni, osnovo za mirno reševanje sporov. V času mednarodnih kriz si OZN prizadeva za blaženje napetosti in pospeševanje pogajanj. Je zbirališče za vse, ki želijo preprečiti ali ustaviti oborožene spore (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

OZN spodbuja mir z zaščito človekovih pravic, mirovniškimi operacijami in razvijanjem rastočega telesa mednarodnega prava. Izvaja preventivno diplomacijo, s katero poskuša spore ustaviti preden se ti začnejo. Nudi pomoč pri volitvah in podporo pri demokratizaciji. Spodbuja gospodarski in družbeni razvoj ter na ta način ohranja mir, saj odstranjuje globoko zakoreninjene vzroke vojn. Skupaj z družino organizacij Združenih narodov nudijo humanitarno pomoč, beguncem pomagajo pri vračanju v domovino, pomagajo pri izgradnji državnih infrastruktur in spodbujajo ponovno izgradnjo (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.10 FUNKCIJA ZDRUŽENIH NARODOV PRI KREPITVI ENAKOVREDNIH PRAVIC ZA ŽENSKE

OZN pomaga pri izboljševanju položaja žensk tako, da vodi spremembe in ljudi po vsem svetu osvešča o pravicah žensk (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Enakovredne pravice žensk so vključene v preambuli k Ustanovni listini OZN in v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah. S tem je enakost spolov pravno potrjena kot osnovna človekova pravica.

OZN je določila mednarodne standarde o pravicah žensk in nadzoruje upoštevanje teh pravic po vsem svetu. Leta 1979 je Organizacija sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk - mednarodno listino pravic žensk - in načrt o dejavnostih držav za zagotavljanje teh pravic. Konvencijo je ratificiralo več kot 160 držav. S tem so se pravno zavezale zagotavljanju enakosti žensk. Poseben odbor neodvisnih strokovnjakov pri OZN nadzoruje izvajanje Konvencije.

Leta 1946 je bila ustanovljena Komisija OZN o položaju žensk, ki se sestaja letno in razpravlja o zadevah v zvezi s pravicami žensk, izdaja priporočila o problemih, ki zahtevajo takojšnjo pozornost, in spodbuja mednarodne zakone za krepitev pravic žensk.

OZN pomaga krepiti položaj žensk po vsem svetu. Da bi pozornost sveta usmerila v pravice žensk, je OZN leto 1975 razglasila za Mednarodno leto žensk, obdobje med 1976 in 1985 pa za Desetletje žensk. OZN je poleg tega ustanovila forum za ženske z vsega sveta, v katerem se lahko združijo pri krepitvi svojih pravic. Med Mednarodnim letom žensk se je forum sestal v Mexico City ob prvi svetovni konferenci o ženskah, sledile pa so ji konference v Kopenhagnu (1980), Nairobiju (1985) in Pekingu (1995).

Dve telesi OZN sta posvečeni izključno pravicam žensk. Razvojni sklad OZN za ženske (UNIFEM) financira inovativne razvojne dejavnosti v korist ženskam, še posebej na podeželju v državah v razvoju. Mednarodni inštitut za raziskave in usposabljanje za izboljšanje položaja žensk (INSTRAW) s pomočjo usposabljanja, raziskav in informiranja spodbuja polno sodelovanje žensk v gospodarskih, družbenih in političnih sektorjih (Robert Blackburn and James Busuttill, 1997, stran 113).

2.11 NAČIN ZAŠČITE RANLJIVIH SKUPIN V NAŠI DRUŽBI

OZN zastopa najranljivejše skupine - manjšine, delavce migrante, domorodna ljudstva, otroke v posebej težkih razmerah - in si prizadeva za zmanjševanje njihovega trpljenja. Eno od glavnih teles OZN za človekove pravice je Podkomisija za preprečevanje diskriminacije in varstvo manjšin, ki se vsako leto sestane in izboljšuje pravice manjšin po vsem svetu. OZN je za zaščito ranljivih skupin pomagala pri sklenitvi mednarodnih sporazumov, kot sta Konvencija o otrokovih pravicah iz leta 1989 in Konvencija o zaščiti pravic vseh delavcev migrantov in njihovih družin iz leta 1990. Telesa OZN nadzorujejo izpolnjevanje konvencij, ki ščitijo pravice ranljivih skupin (otrok, žensk, rasnih manjšin), in skrbijo za to, da države prevzemajo odgovornost za svoje kršitve (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

OZN načrtuje tudi mednarodne kampanje za osveščanje sveta o težavah ranljivih skupin. V pomoč 300 milijonom domorodnih ljudi je OZN leto 1993 razglasila za Mednarodno leto domorodcev in obdobje med 1995 in 2004 za Mednarodno desetletje domorodcev, sestavlja pa tudi deklaracijo o njihovih pravicah. Posebni predstavnik Generalnega sekretarja za otroke v oboroženih sporih je glavni zastopnik okoli 300.000 otrok vojakov. Mednarodna organizacija za delo izvaja svetovni program za odpravo dela otrok, Sklad OZN za otroke pa organizira projekte za izboljšanje življenja otrok s ceste, otrok delavcev in otrok, vpletenih v spopade (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.12 UKREPI OZN ZA PREPREČEVANJE ŠIRITVE OROŽJA

Razoroževanje ima osrednjo vlogo v prizadevanjih OZN za krepitev miru in razvoja v varnejšem svetu. S pomočjo lastnih teles, ki se ukvarjajo z razoroževanjem, in podpornih mednarodnih pogajalskih teles si OZN prizadeva postavljati norme in krepiti multilateralne osnove za razoroževanje. Prek OZN lahko države gradijo zaupanje druga v drugo in preverjajo spoštovanje sporazumov (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Multilateralna pogajanja, na primer pri Konferenci o razoroževanju, ob podpori OZN prinesejo vrsto sporazumov, kot so Sporazum o neširjenju jedrskega orožja, Pogodba o celoviti prepovedi jedrskih poizkusov in pogodbe o ustanovitvi območij brez jedrskega orožja. Poleg tega je Organizacija ustanovila številna telesa, ki pomagajo nadzorovati orožje za množično uničenje. Mednarodna agencija za atomsko energijo je oblikovala sistem jedrskih zaščitnih ukrepov in preverjanj, Organizacija za prepoved kemičnega orožja pomaga zagotavljati delovanje v skladu s Konvencijo o kemičnem orožju (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Drugi ukrepi za krepitev zaupanja sta Register konvencionalnega orožja in sistem za standardizirano poročanje o vojaških izdatkih. Ti instrumenti povečujejo transparentnost v vojaških zadevah.

Poleg ustvarjanja miru po zaključenih sporih Združeni narodi nadzorujejo tudi zbiranje in

uničevanje sto tisoče kosov orožja ter pomagajo pri ponovni integraciji nekdanjih bojevnikov v civilno družbo (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.13 OZN IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Eden velikih dosežkov Združenih narodov je ustanovitev splošnega telesa za zakon o človekovih pravicah, ki se mu lahko pridružijo vse države. OZN je razvila tudi učinkovite mehanizme za zaščito človekovih pravic, ki pomagajo ljudem po vsem svetu. Reforme OZN izboljšuje vlogo za krepitev človekovih pravic, ki je postala eno osrednjih področij dejavnosti OZN in rdeča nit celotnega dela OZN - od mirovništva do razvoja in humanitarne pomoči (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

OZN na veliko načinov krepi človekove pravice (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007):

- Visoki komisar OZN za človekove pravice opozarja na kršitve vlad držav članic, si prizadeva za preprečevanje kršitev, se odziva na zlorabe človekovih pravic in raziskuje kršitve v posameznih državah.
- Generalni sekretar OZN in Visoki komisar opozarjata vlade držav članic na vprašanja, povezana s človekovimi pravicami, na primer izpustitev zapornikov in izogibanje smrtni kazni.
- V skladu z nekaterimi sporazumi OZN o človekovih pravicah lahko posamezniki vložijo pritožbo proti državi članici zaradi domnevnih kršitev njihovih pravic, če domače pravne poti niso bile uspešne.
- Posamezniki in skupine za človekove pravice o zlorabah obveščajo Urad visokega komisarja, ta pa podatke posreduje ustreznemu organu in mehanizmu OZN. Urad ima 24 ur na dan odprto linijo, kjer sprejema poročila o kršitvah.
- Komisija OZN za človekove pravice je edino medvladno telo, ki organizira javne sestanke o kršitvah človekovih pravic ne glede na to, kje na svetu se pojavijo. Preiskuje izvajanje človekovih pravic v posameznih državah in sprejema pritožbe o kršitvah.
- Strokovnjaki OZN nadzorujejo razmere človekovih pravic v določenih državah ali pogoste kršitve, kot je mučenje, in mednarodno skupnost opozarjajo na zlorabe človekovih pravic.
- Urad visokega komisarja sodeluje pri vseh teh prizadevanjih. Poleg tega pomaga vladam držav članic pri izpolnjevanju odgovornosti glede človekovih pravic tako, da jim nudi tehnično pomoč na področju usposabljanja policistov, načrtovanja zakonodaje in izboljševanja pravnega sistema.
- Veliko mirovniških operacij dandanes vsebuje ukrepe za varovanje človekovih pravic ljudi v vojnah.
- Mednarodni sodišči, ki sta bili ustanovljeni za obravnavanje zločinov, ki so jih zagrešili v nekdanji Jugoslaviji in Ruandi, kaznujeta vojne zločince.

2.14 UKREPI OZN ZA IZBOLJŠANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC

OZN je pomagala, da so postale človekove pravice skrb vseh posameznikov, ki je vlade držav članic ne morejo več prezreti.

Primeri inovativnega delovanja OZN (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007):

- OZN je izdelala prvi svetovni Zakon o človekovih pravicah, ki vsebuje Splošno deklaracijo človekovih pravic iz leta 1947 in Mednarodni konvenciji o človekovih pravicah (o državljanskih in političnih pravicah ter o gospodarskih, družbenih in kulturnih svoboščinah) iz leta 1966, zaradi katerih je veliko klavzul Deklaracije obvezujočih za države članice.
- OZN je pomagala pri sklenitvi več kot 80 mednarodnih sporazumov, ki so pospešili politične, državljanske, gospodarske, družbene in kulturne svoboščine.
- OZN je z vztrajno kampanjo proti apartheidu, ki je segala od embarga na orožje do mednarodnih konvencij, pomagala končati apartheid (rasno segregacijo) v Južnoafriški republiki. Leta 1994 je opazovalna misija OZN pomagala pri tranziciji in nadzorovala volitve, ki so končale apartheid.
- OZN je igrala osrednjo vlogo pri zagotavljanju splošnega priznanja ključnih pravic, na primer pravic žensk in pravice vseh ljudi do razvoja.

2.15 ZAGOTAVLJANJE TRAJNE UČINKOVITOSTI ZDRUŽENIH NARODOV

Leta 1999 je redni proračun OZN znašal 1,26 milijarde dolarjev. Iz rednega proračuna, ki ne pokriva mirovniških operacij, se plačujejo dejavnosti OZN, zaposleni in osnovna infrastruktura. Vse države članice OZN so zavezane v skladu z Ustavno listino, mednarodnim sporazumom, plačati del proračuna. Prispevek posamezne države članice se izračuna na podlagi njenega deleža v svetovnem gospodarstvu (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

2.16 VREDNOST IN FINANCIRANJE SISTEMA ZDRUŽENIH NARODOV

Sistem OZN porabi okoli 10 milijard dolarjev letno, kar vključuje OZN, programe in sklade ter specializirane agencije, ne pa tudi Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada (IMF) in Mednarodnega sklada za kmetijski razvoj (IFAD). Okoli dve tretjini tega zneska so prostovoljni prispevki držav članic, ostanek so obvezni prispevki držav članic (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Leta 1996 je sistem OZN porabil okoli 4,3 milijarde dolarjev za operativne dejavnosti za razvoj, predvsem za gospodarske, družbene in humanitarne programe, s katerimi pomaga najrevnejšim državam na svetu. Poleg tega tudi Svetovna banka, IMF in IFAD

letno prispevajo milijarde dolarjev v obliki posojil, ki pomagajo pri odpravi revščine, pospeševanju razvoja in stabiliziranju svetovnega gospodarstva (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Slovenija redno prispeva svoja sredstva v proračun ZN za mirovne operacije, njen trenutni delež v proračunu OZN je 0,096% (Ministrstvo za finance, 2009).

2.17 POMOČ ZDRUŽENIM NARODOM

Združenim narodom se lahko najbolje pomaga prek mreže nevladnih organizacij, ki so povezane z OZN. Še posebej pomembne so Združenja OZN v okoli 80 državah, ki imajo marsikje lokalne izpostave. Sklad OZN za otroke (UNICEF) ima državne odbore po vsem svetu, ki ljudi informirajo o programih Unicefa in zbirajo denar, s katerim programe uresničujejo. Okoli 5.000 Unescovih klubov, središč in združenj v več kot 120 državah izvaja dejavnosti na področju izobraževanja, znanosti, kulture in komunikacij. Pomembnejše kontaktne točke so informacijska središča OZN in Službe OZN po vsem svetu (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Če ima posameznik izobrazbo s področja kmetijstva, medicine, šolstva ali inženiringa in prilagodljivost ter predanost, lahko sodeluje v Programu za prostovoljce OZN⁶, v okviru katerega ga OZN za dve leti pošlje v državo v razvoju, kjer potem pomaga v ustreznem razvojnem projektu OZN (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

Prošnjo za pripravništvo pri Združenih narodih lahko vložijo tudi dodiplomski in podiplomski študenti (Informacijski center Organizacije združenih narodov, 2007).

---

⁶ kontaktna točka: UN Volunteers, P.O. Box 260111, D-53153 Bonn, Germany

3 DOKUMENTI ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV S PODROČJA VARSTVA ČLOVEKOVIH PRAVIC

3.1 SPISEK DOKUMENTOV ZDRUŽENIH NARODOV O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Spisek zajema vse dokumente, ki jih je sprejela GS ZN do 31. Decembra 1990, in izbor najpomembnejših dokumentov Mednarodne organizacije dela (MOD) ter Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (United Nations, 1989, stran 167-169).

A. Mednarodna listina človekovih pravic

1. Splošna deklaracija človekovih pravic
2. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah
3. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
4. Fakultativni protokol k Mednarodnemu paktu o državljanskih in političnih pravicah

B. Teheranska izjava

5. Teheranska pogodba

C. Pravica do samoodločbe

6. Deklaracija o priznanju neodvisnosti kolonialnim deželam in narodom
7. Resolucija 1803 (XVII) Generalne skupščine z dne 14. Decembra 1962 o stalni suverenosti nad naravnimi bogastvi

Č. Boj proti diskriminaciji

8. Deklaracija Združenih narodov o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije
9. Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije
10. Mednarodna konvencija o zaprtju in kaznovanju zločina apartheida
11. Mednarodna konvencija proti apartheidu v športu
12. Konvencija MOD št. 111 o diskriminaciji pri zaposlovanju in poklicih
13. Unescova Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju
14. Protokol o ustanovitvi Komisije za spravo in dobre usluge, odgovore za razreševanje sporov, ki bi lahko nastali med državami strankami Konvencije proti diskriminaciji v izobraževanju
15. Konvencija MOD ŠT. 100 o enakem nagrajevanju moške in ženske delovne sile za enako delo
16. Deklaracija o odpravi diskriminacije žensk
17. Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk
18. Deklaracija o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanja

19. Unescova Deklaracija o temeljnih načelih glede prispevka množičnih občil h krepitvi miru in mednarodnega razumevanja, k pospeševanju človekovih pravic in k preprečevanju rasizma, apartheida in hujskanja k vojni
20. Unescova Deklaracija o rasi in rasnih predsodkih

D. Vojni zločini in zločini proti človečnosti, vključno z genocidom

21. Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida
22. Konvencija o nezastaranju vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti
23. Načela mednarodnega sodelovanja pri odkrivanju, aretaciji, izročitvi in kaznovanju oseb, odgovornih za vojne zločine in zločine proti človečnosti

E. Suženjstvo, tlaka, prisilno delo in podobne ustanove ter prakse

24. Konvencija o suženjstvu
25. Protokol h Konvenciji o suženjstvu, ki je bila podpisana v Ženevi 25. Septembra 1926
26. Dodatna Konvencija o odpravi suženjstva, trgovine s sužnji in ustanov ter praks podobnih suženjstvu
27. Konvencija o prisilnem delu
28. Konvencija o odpravi prisilnega dela
29. Konvencija o zatrtju trgovine z ljudmi in izkoriščanja prostitucije drugih

F. Človekove pravice in pravosodje: varstvo oseb, ki jim je odvzeta prostost

30. Standardna minimalna pravila za ravnanje z zaporniki
31. Deklaracija o zaščiti vseh oseb pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja
32. Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja
33. Kodeks ravnanja policijskega osebja
34. Načelo zdravniške etike glede vlog zdravstvenega osebja, še posebej zdravnikov, pri zaščiti zapornikov in priprtih oseb pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja
35. Zaščita pravic oseb, obsojenih na smrt
36. Standardna minimalna pravila Združenih narodov o mladoletniškem kazenskem pravosodju («Pekinška pravila«)
37. Deklaracija temeljnih načel pravičnosti za žrtve kaznivih dejanja in zlorabe oblasti
38. Temeljna načela o neodvisnosti sodstva

G. Državljanstvo, položaj oseb brez državljanstva, azil in begunci

39. Konvencija o državljanstvu poročenih žensk
40. Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva
41. Konvencija o položaju oseb brez državljanstva
42. Konvencija o statusu beguncev
43. Protokol o položaju beguncev
44. Statut Urada visokega komisarja za begunce
45. Deklaracija o teritorialnem azilu
46. Deklaracija o človekovih pravicah posameznih oseb, ki niso državljani države, v kateri živijo

H. Svoboda Informiranja

47. Konvencija o mednarodni pravici do popravka

I. Svoboda združevanja

48. Konvencija MOD št. 87 o sindikatih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic
49. Konvencija MOD št. 98 o uporabi načel o pravicah organiziranja in kolektivnega dogovarjanja
50. Konvencija MOD št. 135 o varstvu in olajšavah za predstavnike delavcev v podjetju
51. Konvencija MOD št. 151 o varstvu pravice organiziranja in postopku za določanje pogojev zaposlovanja v javnih službah

J. Politika zaposlovanja

52. Konvencija MOD št. 122 o politiki zaposlovanja

K. Politične pravice žensk

53. Konvencija o političnih pravicah žensk

L. Zakonska zveza, družina, otroci, mladina

54. Konvencija o privolitvi v zakonsko zvezo, minimalni starosti za sklenitev zakonske zveze in registraciji zakonskih zvez
55. Priporočilo o privolitvi v zakonsko zvezo, minimalni starosti za zakonsko zvezo in registraciji zakonskih zvez
56. Deklaracija o otrokovih pravicah
57. Konvencija o otrokovih pravicah
58. Deklaracija o varstvu žensk in otrok v izrednih razmerah in oboroženih spopadih
59. Deklaracija načel, po katerih naj se med mladino pospešujejo ideali miru, vzajemnega spoštovanja in razumevanja med narodi
60. Deklaracija o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu

M. Družbena blaginja, napredek in razvoj

61. Deklaracija o družbenem napredku in razvoju
62. Deklaracija o pravicah duševno prizadetih oseb
63. Splošna deklaracija o izkoreninjenju lakote in podhranjenosti
64. Deklaracija o pravicah invalidov
65. Deklaracija o uporabi znanstvenega in tehnološkega napredka v interesu miru in dobrobit človeštva
66. Deklaracija o pravici narodov in miru
67. Deklaracija o pravici do razvoja

N. Pravica uživati kulturo, mednarodni kulturni razvoj in sodelovanje

68. Deklaracija načel mednarodnega kulturnega sodelovanja

3.2 SPLOŠNA DEKLARACIJA O ČLOVEKOVIH PRAVIC

Splošna deklaracija o človekovih pravicah, ki so jo Združeni narodi sprejeli 10. decembra 1948, je močan instrument, ki ohranja močan vpliv na življenje ljudi po vsem svetu. Deklaracija ostaja eden od najbolj poznanih in najpogosteje citiranih dokumentov o človekovih pravicah na svetu in se uporablja za obrambo in razvoj človekovih pravic. Splošna deklaracija človekovih pravic predstavlja prvi mednarodni poizkus celovite kodifikacije človekove svobode in dostojanstva. Deklaracija je potrdila vero v človeka kot skupen ideal vseh ljudstev in vseh narodov z namenom, da jo uresničujejo v največji možni veri. Njena načela so bila sprejeta in še vedno navdihujejo zakonodaje različnih narodov ter ustave mnogih novo nastalih držav. Njeno polno izvajanje bi spremenilo svetovno skupnost (Milan Zver et al, 1998, stran 7).

V člankih revije Share International Mojster modrosti podaja svoj edinstven uvid v vitalno vlogo Združenih narodov v središču svetovnih dogajanj ter v pomen Splošne deklaracije o človekovih pravicah: "Organizacija združenih narodov je oblikovala pravilnik o človeških pravicah, ki bo, če se bo izvajal, razrešil sedanje socialne napetosti in zagotovil bazo za pravično in stabilno družbo. Zaenkrat ta Splošna Deklaracija o človekovih pravicah ostaja le sen za mnoge milijone, ki po vseh deželah sveta nimajo ničesar. Cilj mora biti kar najhitreje zagotoviti te osnovne pravice za vse narode" (Drago Jamnik, 2007).

Splošna deklaracija človekovih pravic je bila sicer sprejeta kot izraz skupnih ciljev in želja, kot vizija sveta, kakršnega bi si mednarodna skupnost želela, vendar pa je bila pot do njenega sprejetja vse prej kot lahka⁷. Deklaracijo je namreč sprejelo 48 držav, 8 se jih je vzdržalo, dve pa nista bili navzoči, razglasila pa jo je Generalna skupščina z resolucijo 217 A (III). Kljub različnim pogledom na številna vprašanja (povezana z

---

⁷ Poudariti pa je treba, da Deklaracija ni nastala po želji velikih sil, marveč so jo izsilile nevladne organizacije, posamezniki in nekatere manjše države.

opredeljevanjem človekovih pravic in svoboščin), ki so se pojavila v dveletnem obdobju pisanja deklaracije, so se člani pripravljalnega odbora, ki je deloval v okviru Komisije za človekove pravice, na koncu strinjali, da naj deklaracija vsebuje načelo nediskriminacije, državljanske in politične pravice ter socialne in ekonomske pravice. Dosegli so tudi soglasje, da naj bo deklaracija splošna – torej da pravice, opredeljene v dokumentu, avtomatično (torej z rojstvom) pripadajo vsem ljudem, ne glede na raso, spol, versko prepričanje ipd., in da so te pravice neodtujljive (Miro Cerar et al., 2002, Stran 39).

Pomen deklaracije je ne le v sami opredelitvi splošnih načel glede spoštovanja človekovih pravi in v opredelitvi temeljnih človekovih pravic, ampak predvsem v tem, da so mnogi kasnejši mednarodni dokumenti na področju človekovih pravic, ustanovne listine drugih mednarodnih organizacij in nacionalna zakonodaja v posameznih državah sledili načelom in pravicam, kot jih je opredelila deklaracija. Med temi dokumenti kaže posebej omeniti oba Pakta⁸. Gre za pravno zavezujoči mednarodni pogodbi, sprejeti leta 1966, ki skupaj s Splošno deklaracijo tvorijo Mednarodno listino človekovih pravic (International Bill of Human Rights).

Z zavestnim zavzemanjem za človeško dostojanstvo pomeni omenjena listina enega najpomembnejših mejnikov v zgodovini varstva človekovih pravic.

Pri sprejemanju mednarodne pogodbe, ki bi dopolnila deklaracijo so se pokazale precejšnje razlike med posameznimi državami v samem pojmovanju človekovih pravic in njihovem uresničevanju v praksi. Osnovno nestrinjanje, ki se je pokazalo že med pisanjem Splošne deklaracije človekovih pravic se je nanašalo na razmerje med mednarodnim varstvom človekovih pravic in nacionalno suverenostjo držav – torej do kakšne mere, če sploh, naj varstvo človekovih pravic posega v pristojnost posameznih držav. Prav tako je bilo sporno tudi vprašanje interesa posameznika in interesa skupnosti, pri čemer je zahodni liberalistični pristop k človekovim pravicam prisegal na pomen državljanskih in političnih pravic, socialistične države pa so dajale prednost ekonomskim, socialnim in kulturnim pravicam. Zaradi nastalih sporov sta namesto predvidene ene same konvencije nastali dve: Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah. S tem je bil rešen konflikt in dopuščena možnost da posamezna država ratificira le eno pogodbo. Za 35 ratifikacij, kolikor jih je bilo predvidenih za veljavnost posamezne pogodbe, je bilo potrebnih kar 10 let (Miroslava Geč Korošec et al., 1998, stran 34).

Deklaracija sicer ni formalno-pravno obvezujoč dokument, vendar pa predstavlja nenadomestljivo podlago za razvoj mednarodnopravnih dokumentov na tem področju. Vsebuje katalog temeljnih človekovih pravic, minimum pravnega varstva, ki naj bi ga na tem področju zagotavljala vsaka država. Generalna skupščina jo je formulirala, da bi omogočila natančnejšo razlago Ustanovne listine ZN (Peter Jambrek 1988, stran 43).

Deklaracija določa prepoved diskriminacije, nedotakljivost človeškega življenja, prepoved mučenja, enakost pred zakonom, pravico do pravnega varstva pred

---

⁸ Pakt o državljanskih in političnih pravicah ter Pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

neodvisnimi sodišči, domnevo nedolžnosti, pravico do človeškega dostojanstva in zasebnosti, svobodo gibanja, pravico do zatočišča, pravico do državljanstva, pravico do svobodne sklenitve zakonske zveze, pravico do lastnine, svobodo izražanja, misli in vere, pravico do svobodnega združevanja, pravico do dela, pravico do izobraževanja, pravico do sodelovanja v kulturnem življenju itd (Splošna deklaracija o človekovih pravicah).

Treba pa je poudariti, da je človek je po svojem bistvu bitje izmenjave, postaja osebnost v zavezi z drugimi in v tem duhu razmišlja tudi Splošna deklaracija človekovih pravic. S pravicami gredo tudi dolžnosti, s svobodo odgovornost.

Sestavljavci Deklaracije so videli, da je treba posameznikovo svobodo in pravico omejiti s svobodo in pravico drugih (Drago Ocvirk, 2008, stran 4).

3.3 MEDNARODNI PAKT O EKONOMSKIH, SOCIALNIH IN KULTURNIH PRAVICAH IN MEDNARODNI PAKT O DRŽAVLJANSKIH IN POLITIČNIH PRAVICAH

Glede same vsebine človekovih pravic, zapisanih v obeh paktih, je posebej pomemben 1. člen v obeh pogodbah, ki pravico do samoodločbe opredeljuje kot univerzalno pravico in poziva države, da spoštujejo to pravico ter zagotavljajo njeno izvajanje v praksi. Tretji člen v obeh paktih potrjuje enakost med moškimi in ženskami glede uživanja vseh človekovih pravic.

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah priznava pravico do dela, delovanja v sindikatih, socialnega varstva, pomoči v družini, ustrezne življenjske ravni, zdravja, izobraževanja in pravico do udeležbe v kulturnem življenju.

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah pa zagotavlja varstvo pravice do življenja, varuje pred mučenjem, nehumanim ravnanjem in suženjstvom, prepoveduje suženjstvo, določa, da nihče ne sme biti arbitrarno zaprt in da je treba z osebami, ki jim je odvzeta prostost, ravnati humano, zagotavlja svobodo gibanja in izbire domicila ter enakost pred zakonom, prepoveduje nelegalno vmešavanje v posameznikovo zasebnost, varuje pravico do svobode mišljenja in veroizpovedi, svobode izražanja in javnega nastopanja, priznava svobodo združevanja ter pravico do poroke in družine, zagotavlja načelo enakih pravic in dolžnosti zakonskih partnerjev, določa pogoje za zaščito otrok ter poziva k varstvu pravic etničnih, verskih in jezikovnih manjšin (Povzeto po mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah).

V zvezi z obema paktoma velja omeniti še dve stvari. Skladno z določili teh mednarodnih pogodb sta bili ustanovljeni dve telesi, ki skrbita za uresničevanje človekovih pravic,

zapisanih v paktih. Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice⁹ tako deluje v okviru Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, bolj znan odbor za človekove pravice pa deluje v okviru mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah. Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah ima tudi dva prostovoljna oziroma fakultativna protokola – prvega iz leta 1966 s katerim države podpisnice protokola priznavajo pristojnost Odbora za človekove pravice, da sprejema in obravnava pritožbe posameznikov, ki trdijo, da so jim bile kršene človekove pravice, kot so določene v paktu, in drugega iz leta 1989 o odpravi smrtne kazni. (Miro Cerar et al., 2002, Stran 40).

Konvenciji razširjata in urejata katalog človekovih pravic, vsebovan v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah. S sprejetjem teh konvencij je končno nastal mednarodnopravno obvezujoč sistem pravnih norm, ki se nanaša na človekove pravice in temeljne svoboščine, ki ga je sprejela velika večina držav (Miroslava Geč Korošec et al., 1998, Stran 35).

3.4 DEKLARACIJA O ODPRAVI VSEH VRST RASNE DISKRIMINACIJE IN MEDNARODNA KONVENCIJA O ODPRAVI VSEH VRST RASNE DISKRIMINACIJE

Med najodmevnejše dokumente, s katerimi je OZN naslovil pereč problem rasne diskriminacije (ki žal še vedno predstavlja veliko oviro za varstvo človekovih pravic) in potrdil odpravo tovrstne diskriminacije kot enega svojih temeljnih ciljev delovanja, sodita Deklaracija o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije in kasnejša Mednarodna konvencija o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije. Deklaracija je jasno opredelila vsako doktrino, ki temelji na rasnem razlikovanju oziroma superiornosti določene rase, kot znanstveno napačno, moralno sporno ter družbeno nepravilno in nevarno, hkrati pa razglasila rasno diskriminacijo in sploh vsako vladno politiko, osnovano na rasni superiornosti, za kršitev temeljnih človekovih pravic in kot grožnjo prijateljskim odnosom med narodi in državami ter mednarodnemu miru in varnosti (Deklaracija o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije).

Dve leti po sprejemu Deklaracije o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije je Generalna skupščina sprejela še pravno obvezujočo istoimensko konvencijo, ki je opredelila vsakršno širjenje idej, ki temeljijo na rasni superiornosti ali rasnem sovraštvu, kot kaznivo dejanje, hkrati pa določila ukrepe za odpravo rasne diskriminacije za države pogodbenice. Z ratifikacijo te mednarodne pogodbe – ki velja za najstarejši pravoobvezujoč dokument s področja človekovih pravic, ki so ga ratificirale več kot tri četrtine držav članic OZN.

Poleg določitve ukrepov za odpravo rasne diskriminacije, ki so jih dolžne izvajati države

---

⁹ ustanovljen z resolucijo Ekonomskega in socialnega sveta 1985/17, z namenom nadzorovanja implementacije določil Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

pogodbenice, je bil skladno s Konvencijo ustanovljen tudi Odbor za odpravo rasne diskriminacije (sestavljen iz 18 strokovnjakov), ki predstavlja enega ključnih mehanizmov za nadzor izvajanja njenih določil, hkrati pa je to tudi prvo posebno telo, ki ga je OZN ustanovil z namenom opazovanja in ocenjevanja ravnanja držav glede izvajanja svojih obveznosti, ki izhajajo iz določene pogodbe o človekovih pravicah.

Poleg splošnega problema rasne diskriminacije se je OZN spopadel tudi s posebno, institucionalizirano obliko rasne diskriminacije – apartheidom, tako da je sprejela Mednarodno konvencijo o zatiranju in kaznovanju zločina apartheida.

Diskriminacija na področju varstva človekovih pravic pa ne zajema le rasne diskriminacije, zato je OZN sprejel tudi Deklaracijo o odpravi vseh oblik netolerance in diskriminacije na osnovi vere in prepričanja, že v 60. letih prejšnjega stoletja pa se je posvetil še enemu perečemu vprašanju in sicer diskriminaciji žensk (Miro Cerar et al., 2002, stran 42).

3.5 KONVENCIJA O ODPRAVI VSEH OBLIK DISKRIMINACIJE ŽENSK

Leta 1953¹⁰ je bila najprej sprejeta Konvencija o političnih pravicah. Ker pa so se ženske še naprej soočale z neenakopravnim položajem, ne le pri izvajanju političnih pravic, ampak še na mnogih drugih področjih življenja, je Generalna skupščina leta 1967 sprejela še Deklaracijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Deklaracija je opredelila vrsto ukrepov za zaježitev diskriminacije žensk v javnem in političnem življenju, v izobraževanju, zdravstvu ter v zakonu in družini (povzeto po Konvenciji o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk).

Za izvajanje določil te konvencije je bil ustanovljen Odbor za odpravo diskriminacije žensk, ki ga sestavlja 23 neodvisnih strokovnjakov. Vendar pa mora oseba, ki naslovi sporočilo na odbor pred tem izčrpati vsa domača razpoložljiva pravna sredstva.

Odprava diskriminacije žensk seveda ne obsega vseh dejavnosti OZN na področju zagotavljanja varstva pravic žensk. Tako velja omeniti še deklaracijo o odpravi nasilja nad ženskami in Deklaracijo o zaščiti otrok v sili in oboroženem spopadu (Miro Cerar et al., 2002, stran 43 in 44).

3.6 DEKLARACIJA IN KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH

Med temeljne aktivnosti OZN na področju varstva človekovih pravic sodi tudi vrsta dejavnosti, povezanih z zagotavljanjem pravic otroka. Osnovni mednarodno – pravni dokument na tem področju predstavljata Deklaracija o pravicah otroka, predvsem pa

---

¹⁰ V tem času je samo 25 držav zagotavljalo ženskam politične pravice.

Konvencija o pravicah otroka z obema opsijskima protokoloma (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 37).

Konvencija o pravicah otroka zagotavlja varstvo otrok na osnovi niza državljskih, političnih, ekonomskih, družbenih in kulturnih pravic. Temelji na štirih načelih: nediskriminaciji, otrokovem najboljšem interesu, pravici do življenja, preživetja in razvoja ter na načelu upoštevanja otrokovih stališč. Tako konvencija poleg osnovnih človekovih pravic, kot so npr. pravica do življenja, prepoved mučenja in ekonomskega izkoriščanja otrok, svoboda lastnega mnenja, svoboda izražanja, svoboda vesti in vere, pravica do izobraževanja ipd., ki jih vsebujejo mednarodnopravni dokumenti, navedeni v tem poglavju, zagotavlja še številne posebne pravice otroka kot so: pravica do registracije v rojstni knjigi takoj po rojstvu, prepoved ločevanja otrok od staršev, dolžnost držav, da zagotovijo uresničevanje načela, po katerem sta oba starša odgovorna za razvoj in vzgojo njunih otrok, dolžnost držav, da zagotovijo življenjsko raven otrok, ki bo ustrezala potrebam njihovega fizičnega, duševnega, moralnega in družbenega razvoja ipd (po Konvenciji o pravicah otroka).

Skladno s konvencijo je bil ustanovljen Odbor za pravice otroka, ki ga sestavlja 10 strokovnjakov in skrbi za izvajanje določil konvencije (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 44).

Poudariti je treba da se pod noben drug dokument OZN ni podpisalo toliko držav (179 doslej) kot prav pod to Konvencijo (Drago Ocvirk, 2008, stran 8).

3.7 KONVENCIJA O STATUSU BEGUNCEV

V 90. letih 20. Stoletja je bilo v Evropi posebej aktualno vprašanje beguncev in zagotavljanja njihovih pravic. Pri tem velja omeniti, da se je OZN spopadel z vprašanjem statusa beguncev in pravic beguncev takoj po drugi svetovni vojni. Tako je bila v začetku 50. let prejšnjega stoletja sprejeta Konvencija o statusu beguncev, ki je med drugim v 1. Členu opredelila termin «begunec» (Urad visokega komisarja OZN za begunce, 2009).

OZN je ustanovil tudi posebno telo – Visoki komisariat OZN za begunce (UNCHR) – ki je v več kot pol stoletja svojega delovanja opravil pomembno vlogo pri reševanju številnih konkretnih begunskih situacij in kriz (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 44).

UNHCR se zavzema za pravico, da lahko vsak posameznik svobodno išče zavetje v drugi državi z možnostjo svobodne vrnitve, lokalne integracije ali preselitve v tretjo državo. Najpomembnejša naloga komisarja je zavzemanje za sklepanje in ratifikacijo mednarodnih konvencij o varstvu beguncev in spodbujanje sprejemanja beguncev na ozemlju tretjih držav. S časoma je urad poleg zaščite beguncem dobil tudi mandat za nudenje zaščite ter zbiranje in razdeljevanje humanitarne pomoči. Urad po svetu predstavljajo tudi ambasadorji dobre volje, med katerimi je trenutno najbolj poznana igralka Angelina Jolie (Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri Uradu ZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi, 2009).

3.8 KONVENCIJA O PREPREČEVANJU IN KAZNOVANJU ZLOČINA GENOCIDA

Poseben sklop dejavnosti OZN na področju človekovih pravic predstavljajo norme, ki se nanašajo na preprečevanje mučenja in genocida kot zločina proti človeštvu. Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida, ki je bila sprejeta kmalu po drugi svetovni vojni, je ne le opredelila genocid (2. člen), ampak ga je tudi razglasila za mednarodnopravni zločin, ki ga bodo države preprečevale in kaznovale (1. Člen). S tem Konvencija zagotavlja pravico narodnim, etničnim, rasnim ali verskim skupinam do fizičnega obstoja (Povzeto po konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida).

S preprečevanjem in kaznovanjem mučenja pa se ukvarjata Deklaracija in Konvencija o zaščiti vseh ljudi pred mučenjem in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. (Miroslava Geč Korošec et al., 1998, stran 45).

V tem poglavju zajete norme na področju Človekovih pravic seveda ne zajemajo vseh deklaracij in konvencij, ki so jih sprejeli Združeni narodi, da bi vsem ljudem – ne glede na etično/narodno pripadnost, raso, versko in politično prepričanje, jezik ali spol – zagotovili čim dostojnejše življenje v različnih situacijah. Zajete so samo najpomembnejše in najbolj razširjene deklaracije in konvencije.

4 POSTOPKI ZA VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC

To poglavje je namenjeno obravnavanju postopkov za varstvo človekovih pravic, v katerih lahko upravičenci iz zgoraj naštetih deklaracij in konvencij uveljavljajo varstvo svojih pravic pred organi mednarodnega nadzora, ustanovljenega na podlagi teh konvencij. Omenjene postopke lahko razdelimo na (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 59):

- Dajanje podpore ustreznim telesom s strani držav članic
- Postopke »država proti državi«
- Postopke »posameznik proti državi«.

Pri postopkih ta varstvo pravic pa ne smemo pa pozabit omenit instrument Varuha človekovih pravic, ustanovljen po Deklaraciji o človekovih pravicah, ki znotraj vsake države skrbi za človekove pravice.

4.1 POROČILA DRŽAV

V skladu z MPDP so ustanovili odbor za človekove pravice. Odbor ima 32 članov, ki pri delu tega organa delujejo kot samostojne osebnosti in ne kot predstavniki svojih držav. Člani odbora morajo imeti visoke strokovne in moralne kvalitete. MPDP določa, da so države dolžne poročati odboru o ukrepih, ki so jih sprejele za uresničevanje s paktom priznanih pravic, kot tudi o uspehih, ki so jih dosegle pri njihovem uresničevanju. To poročilo so dolžne dati v enem letu od dneva začetka veljavnosti pakta, potem pa vsakič, ko je to odbor zahteval. Države morajo poročati odboru vselej, ko le-ta zahteva poročilo (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 59).

Odbor proučuje poročila, ki mu jih pošiljajo države članice (40. člen MPDP). Državam članicam pošilja svoja lastna poročila ter vse pripombe splošnega značaja, ki se mu zdijo smotrne. Prav tako lahko pošilja te pripombe s kopijami poročil, ki jih je prejel od držav, tudi ECOSOCU-u, kot enim glavnih organov OZN. ECOSOC lahko potem pošlje poročilo o tej zadevi GS OZN, slednja pa lahko razpravlja o vsakem predmetu ali vprašanju vsebovanem v Uradnem Listu ZN ali o vprašanju, ki se nanaša na pooblastila in funkcije kateregakoli organa OZN (10. člen). Poleg tega je GS v okviru svojih posebnih pooblastil upravičena opozoriti VS na situacije, ki bi utegnile ogroziti mednarodni mir in varnost (11. Člen, 3. odstavek). Vendar pa GS nima moči samostojnega in končnega odločanja o nobenem vprašanju; lahko samo razpravlja o določenem vprašanju in daje poročila. Kljub temu je GS pomemben organ, saj daje smernice za delo ostalim organom OZN, med njimi seveda tudi Varnostnemu svetu, ki lahko tudi prisili države k izvrševanju svojih dokončnih odločb (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 60).

Tudi konvencija o odpravi rasne diskriminacije je predvidela oblikovanje odbora za odpravo rasne diskriminacije, ki skrbi za izvajanje te konvencije. Države članice te konvencije so dolžne odboru preko generalnega tajnika OZN pošiljati poročila o sodnih, upravnih in drugih ukrepih, ki so jih sprejele za uresničitev določil konvencije o zatiranju vseh oblik rasne diskriminacije (41. člen). Pri tem sme odbor zahtevati še dodatna poročila. Odbor preko generalnega tajnika letno poroča GS in ji na ta način daje predloge ter splošna priporočila na temelju proučenih poročil in podatkov, ki jih je prejel od držav (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 60).

Za potrebe nadzora nad uresničevanjem določil konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije proti ženskam, so ustanovili odbor za preprečevanje diskriminacije proti ženskam (17. člen). Države članice te konvencije so dolžne vsake štiri leta preko generalnega tajnika OZN poročati temu odboru o zakonskih, sodnih, upravnih in drugih ukrepih, ki so jih sprejele zaradi uresničevanja določb te konvencije. Preko ECOSOC-a odbor letno poroča GS OZN o svojih dejavnostih in temu organu daje predloge in splošna priporočila na podlagi poročil, ki jih je dobil od držav (21. člen) (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 60).

Podobno kot zgoraj obravnavani dokumenti tudi konvencija OZN o otrokovih pravicah predvideva podoben postopek nadzora. Za potrebe nadzora nad uresničevanje določb tega mednarodnega instrumenta so ustanovili odbor za otrokove pravice (43. člen). Države članice konvencije so dolžne preko generalnega tajnika OZN odboru vsaki dve leti predložiti poročila o ukrepih, ki so jih sprejel v skladu s konvencijo ter o napredku, ki so ga dosegle v zvezi z uresničevanjem določb. Preko ECOSOC-a odbor vsaki dve leti poroča o svojih dejavnostih GS OZN (44. člen). To pomeni, da lahko GS opozori tudi na kršitve otrokovih pravic v posameznih državah in na potrebne ukrepe za njihovo odpravljanje (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 60).

4.2 POSTOPEK »DRŽAVA PROTI DRŽAVI«

Vsaka država članica MPDP lahko sproži postopek proti drugi državi članici tako, da na odbor za človekove pravice naslovi sporočilo, v katerem trdi, da ta članica krši pravila konvencije. Pogoj je, da sta obe članici dali posebno izjavo o tem, da pristajata na pristojnost odbora v takih zadevah (41. člen). Dodatni pogoj je, da so izčrpana vsa pravna sredstva po pravu države, za katero se domneva, da je kršila konvencijo. Sam postopek države proti državi poteka tako, da država drugo državo najprej opozori na njena dejanja ali opustitve, zaradi katerih je bila konvencija kršena. To sporočilo mora biti pisмено. Država, na katero je bilo sporočilo naslovljeno, mora nanj odgovoriti, torej poslati pojasnilo ali izjavo o tem problemu, v treh mesecih. Če v šestih mesecih od tega, ko je prejela sporočilo, država naslovnica ne odgovori, lahko ena ali druga država predloži zadevo odboru za človekove pravice. O tem mora obvestiti drugo državo. Odbor mora o zadevi odločati le, če ugotovi, da so bila po splošno priznanih načelih mednarodnega prava uporabljena in izčrpana vsa notranjepravna sredstva, ki so bila na razpolago. To pa ne velja v primerih, ko pritožbeni postopki presegajo sprejemljive roke.

Obravnavanje poročil v okviru odbora je tajno. Druga pomembna vloga odbora v tem postopku je, da daje državam članicam svoje usluge zaradi doseganja sporazumne rešitve spornega vprašanja. Odbor mora podati svoje poročilo o zadevi v dvanajstih mesecih, računano od dneva, ko je sprejel prvo poročilo države članice. V primeru, da državi dosežeta rešitev, se odbor omeji na kratko navedbo dejstev in dosežene rešitve, če pa do rešitve, ki bi zadovoljila obe stranki v sporu, ni prišlo, navede odbor v poročilu dejstva in priloži tudi pripombe, ki so jih dale prizadete države. V primeru, da rešitev ni dosežena, sme odbor MDPD formirati ad hoc poravnalno komisijo, ki bo dajala strankam v sporu svoje usluge, da bi se dosegla mirna rešitev vprašanja, temelječa na spoštovanju tega pakta (42. člen). Za oblikovanje take komisije mora dobiti soglasje prizadetih držav. Komisijo sestavlja pet članov, imenovanih s soglasjem prizadetih članic. Če se te v treh mesecih ne morejo sporazumeti o sestavi komisije, le-to izvoli odbor z dvotretjinsko večino vseh članov izmed svojih članov tiste člane komisije, o katerih se države niso mogle sporazumeti. Komisija najkasneje v dvanajstih mesecih od dneva, ko je zadevo prejela, preda poročilo predsedniku odbora, ne glede na to ali je dosegla rešitev ali ne. Omenjeni postopek daje možnost vsaki državi članici, da sproži postopek zoper katerokoli drugo državo članico, če je ta kršila določbe konvencije, vendar samo pod pogojem, da sta obe dali izjavi, s katerima priznavata pristojnost odbora za obravnavanje poročil. Poročila odbora nimajo obvezne narave in tako se v bistvu državo kršiteljico ne da prisiliti, da izvrši morebitno odločitev odbora (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 62).

Konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije podobno kot MPDP predvideva postopek, v katerem država članica obtoži drugo državo članico, da ne izvršuje dosledno določil konvencij. Razlika med tema dvema konvencijama je v tem, da po konvenciji o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije ni potrebna posebna izjava države članice o priznavanju pristojnosti odbora, temveč je ta podana s samim dejstvom, da država postane članica te konvencije. Postopek nadalje poteka podobno kot pri MPDP (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 63).

4.3 POSTOPEK S PRITOŽBO POSAMEZNIKA PROTI DRŽAVI

Za uresničevanje temeljnega namena mednarodnopravnega varstva človekovih pravic – varovanja posameznika pred samovoljnimi posegi državnih oblasti v njegove pravice – so najpomembnejša pravila mednarodnih konvencij, ki dajejo posamezniku in nekaterim drugim subjektom pravico, da se sami pritožijo neposredno na mednarodne organe, ki nadzorujejo uresničevanje njihovih pravic. Nekatere konvencije, ki se nanašajo na varstvo človekovih pravic, predvidevajo takšno možnost (Miroslava Geč Korošec et al.,1998, stran 65).

MPDP določa, da lahko posameznik začne postopek zoper državo, ki je kršila njegove pravice iz tega pakta, in sicer v skladu z določili opsijskega protokola. Že samo ime tega dokumenta pove, da je pogoj za takšen postopek, da je država na katero se sporočilo nanaša, sprejela ta protokol, torej sprejela pristojnost odbora za človekove pravice za obravnavanje tudi takšnih primerov (1. člen). Dodatni pogoj pa je, da je posameznik, ki misli, da je država kršila pravice iz pakta, izčrpal vsa notranja pravna sredstva, ki so mu dostopna v državi, za katero trdi, da je kršila njegove pravice (2. člen). Po sprejemu sporočila, ki ga je sprejel od posameznika, odbor najprej preizkusi, ali je to sporočilo dopustno. Nedopustno je anonimno sporočilo, torej sporočilo, ki po mnenju odbora predstavlja zlorabo pravice do vložitve sporočila, ali pa sporočilo, ki nasprotuje določilom MPDP (3. člen). Prav tako ne sme odbor obravnavati nobenega sporočila, preden ne ugotovi naslednjih dejstev: da ta zadeva že ni predmet obravnave na podlagi kakega drugega mednarodnega postopka, da je pritožnik že izčrpal vsa pravna sredstva, ki so mu na voljo v domači državi (5. člen, drugi odstavek). Če je sporočilo po mnenju odbora dopustno, mora odbor o tem obvestiti državo, ki se ji očita, da je kršila pravila pakta. Tako obveščena država lahko v roku šestih mesecev poda svoj odgovor, pojasnilo, izjavo, ipd., v katerem mora pojasniti, kaj je v zvezi s kršitvijo ukrenila. Ko mu država pošlje tako izjavo, jo odbor preuči skupaj s sporočilom posameznika. Tudi v tem postopku je obravnava sporočila in pojasnil držav tajna. Na koncu postopka sporoči odbor svoje mnenje prizadeti državi stranki in pritožniku. Vidimo, da postopek, ki se začne na pobudo posameznika, ne privede do zadovoljivih rezultatov za prizadetega. Odbor nima moči, da svoje mnenje vsili državi članici. Njegovo poročilo je zgolj moralne narave, tako da bo posameznik moral ponovno poskusiti doseči rešitev doma, ko bo znana odločitev tako visoko cenjenega organa, kot je odbor za človekove pravice.

V skladu s konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije je odbor za odpravo rasne diskriminacije pristojen za sprejemanje in obravnavanje sporočil posameznih oseb ali skupin oseb z ozemlja jurisdikcije kake članice, ki trdijo, da so žrtve kršitve pravic, naštetih v tej konvenciji, po krivdi te države. Za ta postopek pa mora obstajati posebna izjava države, ki naj bi konvencijo kršila, da priznava tako pristojnost odbora. Vsaka država, ki da tako izjavo, mora v svojem pravnem sistemu ustanoviti organ, ki bo sprejemal in obravnaval peticije oseb, ki menijo, da so jim bile kršene pravice iz te konvencije. V primeru, če vlagatelj peticije ne doseže zadovoljive rešitve pri omenjenem organu, ima pravico, da v šestih mesecih preda zadevo s sporočilom na odbor. Dalje poteka postopek enako kot pri odboru za človekove pravice.

Postopki za varstvo pravic posameznika so prilagojeni značaju mednarodnega javnega prava, za katerega je značilno, da imajo države, kot edini izvorni subjekti mednarodnega prava, primarno vlogo in da so ti postopki prirejani tako, da v kar najmanjši meri pomenijo poseganje v njihove notranje zadeve. Zato tudi obravnavane konvencije ne predvidevajo mehanizmov, ki bi države prisilili, da izvršijo odločitve organov mednarodnega nadzora. Kljub navedenemu se je treba zavedati, da so postopki za varstvo človekovih pravic na mednarodni ravni šele na začetku razvoja in da je v bodočnosti pričakovati njihov intenzivnejši razvoj (Miroslava Geč Korošec et al., 1998, stran 66).

4.4 VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC ALI OMBUDSMAN

Vlade podpisnice Konvencije človeških pravic in temeljnih svoboščin, članice Sveta Evrope, so se, upoštevajoč Splošno deklaracijo človekovih pravic in njena prizadevanja zagotoviti splošno in učinkovito priznavanje in spoštovanje v njej razglašeni pravic, ter njihovo varstvo in nadaljnji razvoj odločile tudi, da kot vlade evropskih držav, ki jih navdihuje ista miselnost in ki imajo skupno dediščino idealov in političnega izročila o spoštovanju svobode in pravne države, store prve korake k skupnemu uveljavljanju nekaterih pravic, ki so določene v Splošni deklaraciji. To so storile z ustanovitvijo varuha človekovih pravic (Konvencija o varstvu človeških pravic in temeljnih svoboščin Uradni list RS 13.6.1994).

Pri nas je v 159. členu Ustave RS določen varuh človekovih pravic za varovanje človeških pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave nosilcev javnih pooblastil. Z zakonom se lahko za posamezna področja določijo posebni varuhi pravic državljanov.

Zakon določa pristojnosti, izvolitev in način dela. Dokler postopek traja, se ombudsman ne more vključiti v reševanje pritožbe. Velja splošna legitimnost – vsak lahko vložiti pritožbo, če misli, da so mu bile z aktom kršene pravice. Vodjo ombudsmana predlaga predsednik države, izvoli pa se z 2/3 večino v parlamentu. Mandat traja 6 let, lahko pa je ponovno izvoljen. Ima 4 namestnike, področja pa so določena s poslovnikom, prav tako tudi organizacija in število strokovnih sodelavcev (po Zakonu o varuhu človekovih pravic).

Pravice in obveznosti varuha (Varuh človekovih pravic RS, 2008):

- o svojih ugotovitvah mora vsako leto obveščati DZ, ta pa lahko na podlagi teh ugotovitev spremeni zakone, sprejme določene odloke, sklepe in od državnih organov zahteva, da upoštevajo ugotovitve varuha;
- preko DZ lahko prisili državne organe, da izroči dokumente, če jih ta noče;
- lahko vstopi v vse prostore državnih organov, le v prostore služb obveščevalne službe in vojaške obveščevalne službe le s predhodnim dovoljenjem ministrov;
- imunitete nima (tudi v tujini je nimajo);
- istočasno ne more opravljati nobene druge funkcije;
- prepovedi o članstvu stranke v zakonu ni;
- izobrazba in strokovnost nista predpisani;
- določena je plača v višini plače predsednika Vrhovnega sodišča.

4.5 SKRB OZN ZA IMPLEMENTACIJO PRAVNIH NORM O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin se zagotavlja na več načinov. Poleg Generalne skupščine, ki nekako bdi nad izvajanjem celotnega varstva človekovih pravic, velja posebej omeniti organe, namenjene uresničevanju / implementaciji pravnih norm na področju človekovih pravic. V grobem jih delimo na tiste, ki so bili predvideni že v Uradnem listu (oziroma jih ustanavljajo organi OZN, kot jih je določila Ustanovna listina), in na tiste, ki so ustanovljeni skladno s posameznimi mednarodnimi pogodbami o človekovih pravicah.

Med organi iz prve skupine ne smemo prezreti Komisije za človekove pravice, ki jo je skladno z 68. členom UL ustanovil Ekonomski in socialni svet. V okviru Komisije za človekove pravice deluje še podkomisija za promocijo in varstvo človekovih pravic, ki se sestaja enkrat letno, poroča Komisiji za človekove pravice in je sestavljena iz 26 strokovnjakov.

Komisijo za človekove pravice sestavlja 53 držav. Člani komisije se sestajajo enkrat letno v Ženevi, na rednem, šesttedenskem zasedanju. Skladno z resolucijo Ekonomskega in socialnega sveta se lahko Komisija za človekove pravice sestane tudi na izrednih zasedanjih, če se s tem strinja večina njenih članov in če je to potrebno zaradi hitrejše obravnave posameznih situacij.

Leta 1993 je Generalna skupščina ustanovila še Urad Visokega komisarja OZN za človekove pravice. Med glavne vloge Visokega komisarja OZN za človekove pravice spadajo koordinacija vseh aktivnosti v okviru OZN na področju zagotavljanja človekovih pravic, promocija univerzalnega varstva človekovih pravic, pospeševanje mednarodnega sodelovanja na področju človekovih pravic, spodbujanje k univerzalni ratifikaciji in implementaciji mednarodnih standardov, kot tudi odzivanje na kršitve človekovih pravic (Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, 1994, stran 34).

V nasprotju z doslej omenjenimi organi, ki opravljajo pomembne naloge pri uresničevanju človekovih pravic v okviru OZN, imajo organi, ustanovljeni skladno s posebnimi mednarodnimi pogodbami o človekovih pravicah, ožje področje delovanja. Ti t.i. treaty – based bodies skrbijo za izvajanje določil iz konvencije, skladno s katero so bili ustanovljeni. Za izvajanje mednarodnih paktov tako skrbita Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice in Odbor za človekove pravice. Ustanovljeni so bili še Odbor proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, Odbor za odpravo rasne diskriminacije, Odbor za odpravo diskriminacije žensk in Odbor za otrokove pravice.

Ti odbori, ki jih praviloma sestavljajo strokovnjaki (okoli 20) s posameznih področij človekovih pravic iz držav pogodbenic, preučujejo poročila držav pogodbenic o izvajanju določil posameznih konvencij. V določenem času po ratifikaciji konvencije mora država praviloma poslati pristojnemu odboru začetno poročilo o izvajanju njenih določil, nato pa še periodična poročila.

Nekateri odbori sprejemajo tudi pritožbe posameznikov glede kršenja njihovih človekovih pravic. Takšna možnost je ponavadi predvidena z opsijskim protokolom h konvenciji, možnost sprejemanja individualnih pritožb pa je lahko predvidena tudi v sami konvenciji, vendar je za to ponavadi potrebno izrecno dovoljenje držav.

Posamezni odbori lahko obravnavajo tudi pritožbe posameznih držav proti drugim državam (glede nespoštovanja določil konvencije). Takšno pristojnost ima na primer Odbor za odpravo rasne diskriminacije (Društvo za združene narode za Republiko Slovenijo, 1996, stran 54).

5 SLOVENIJA IN OZN

Slika 3: Resolucija o pridružitvi Slovenije OZN

UNITED NATIONS	A
	General Assembly
	Distr. GENERAL A/RES/46/236 20 July 1992
<hr/>	
Forty-sixth session Agenda item 20	
RESOLUTION ADOPTED BY THE GENERAL ASSEMBLY [without reference to a Main Committee (A/46/L.71 and Add.1)]	
46/236. <u>Admission of the Republic of Slovenia to membership in the United Nations</u>	
<u>The General Assembly,</u>	
<u>Having received</u> the recommendation of the Security Council of 18 May 1992 that the Republic of Slovenia should be admitted to membership in the United Nations, <u>1/</u>	
<u>Having considered</u> the application for membership of the Republic of Slovenia, <u>2/</u>	
<u>Decides</u> to admit the Republic of Slovenia to membership in the United Nations.	
<u>86th plenary meeting</u> <u>22 May 1992</u>	
<hr/>	
<u>1/</u> A/46/920.	
<u>2/</u> A/46/913-S/23885.	
92-35299	

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve (2009)

Od vstopa Slovenije v OZN je odnos Slovenije do te mednarodne organizacije doživel več faz. V obdobju po sprejemu je bil interes Slovenije predvsem usmerjen v to, da se znotraj OZN potrdi kot samostojna država, kar ji je leta 1994 tudi uspelo. Leta 1995 pa je prišlo do druge pomembne prelomnice - med 50. zasedanjem Generalne skupščine se je uveljavila praksa, da so stališča Evropske unije predložena v imenu EU in držav s sporazumi o pridružitvi.

V okviru te prakse se je Slovenija v okviru OZN definirala kot država, ki se vključuje v poglobitve smeri evropske integracije, hkrati pa so se Sloveniji odprle možnosti za kandidiranje v voljene organe OZN, ki so večinoma sestavljeni po ključu regionalne pripadnosti. Tako je med drugim leta 2002 Slovenija pričela svoje triletno članstvo v Izvršilnem odboru UNICEF-a, leta 2003 je postala članica delovne skupine za pripravo Konvencije OZN o invalidih. Takratni slovenski veleposlanik dr. Danilo Türk je tako uspešno kandidiral in bil izvoljen v Odbor za človekove pravice, Slovenija pa je lahko vložila kandidaturo in bila izvoljena za nestalno članico Varnostnega Sveta OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

V času kandidature za Varnostni Svet OZN se je Slovenija tudi uveljavila kot država, ki prispeva sile za mirovne operacije OZN in tako aktivno sodeluje pri vzdrževanju svetovnega miru. Leto 1997 je bilo namreč priča pospešenemu formiranju enot Slovenske vojske za mednarodno sodelovanje. Ko je Varnostni svet poveril reševanje krize v Albaniji regionalnemu dogovoru, je Slovenija tako sodelovala v operaciji "Alba" s sanitetnim vodom. Konec septembra 1997 pa je bojni oddelek pripadnikov Slovenske vojske odšel na Ciper, kjer sodeluje v mirovni operaciji OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Sicer pa je od sprejetja v OZN Slovenija izoblikovala štiri poglobitve skupine vprašanj, s katerimi se aktivno ukvarja (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008):

- Sukcesija nekdanje SFRJ ter sedež ZRJ v OZN. Slovenija je bila do zdaj uspešna z uveljavljanjem stališča, da je nekdanja Jugoslavija razpadla in prenehala obstajati, in da morajo vse njene naslednice biti obravnavane enakopravno in zaprositi za članstvo v OZN. Takšno pojmovanje je neposrednega pomena za urejanje vseh sukcesijskih odnosov, ki so posledica razpada nekdanje Jugoslavije. Zato se v vprašanjih nasledstva po nekdanji SFRJ Slovenija tudi opira na zaveznitvo s tremi naslednicami: BiH, Hrvaško in Makedonijo.
- Vprašanje sistema kolektivne varnosti in reform OZN. Od začetka članstva v OZN je Slovenija glede teh vprašanj aktivna in je uspela izoblikovati prepoznaven profil pri vprašanjih kot so oblikovanje pristopov k preventivni diplomaciji, vprašanje reforme VS OZN, itd.
- Ekonomske in socialne spremembe današnjega časa. Slovenija uveljavlja svojo individualnost s kritično razpravo o pojmu "tranzicije" in "držav v tranziciji".
- Človekove pravice. Relativno dobro stanje doma daje Sloveniji legitimnost za nastopanje v OZN, kjer je izredno aktivna v delu tretjega odbora GS in v Delovni skupini za prilagajanje mehanizmov na področju človekovih pravic, ki ji je predsedoval takratni slovenski veleposlanik pri OZN dr. Danilo Türk.

5.2 DELOVANJE SLOVENIJE NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Slovenija glede vprašanja človekovih pravic deluje kontinuirano, izhajajoč iz splošnih stališč in prakse, ki nas uvršča v krog progresivnih držav z razmeroma dobrim stanjem na področju spoštovanja človekovih pravic. Progresiven pristop na področju človekovih pravic na eni strani vodi v nadaljnjo kodifikacijo mednarodnega prava človekovih pravic (razvoj novih standardov), na drugi strani pa v konkretne dejavnosti za njihovo spoštovanje in uveljavljanje. Predsedovanje Evropski uniji v prvi polovici leta 2008, je predstavljalo za Slovenijo poseben izziv na področju človekovih pravic (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

V Organizaciji združenih narodov je Slovenija na področju človekovih pravic dejavna v obeh organih, namenjenih obravnavi te problematike: v Svetu za človekove pravice v Ženevi in v Tretjem odboru Generalne skupščine v New Yorku. Glavni forum, za vsebinsko razpravo o človekovih pravicah pa predstavlja Svet za človekove pravice, ki je v letu 2006 zamenjal Komisijo za človekove pravice (resolucija A/60/251). Maja 2007 je bila Slovenija za obdobje treh let izvoljena v Svet za človekove pravice (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Na področju človekovih pravic je Slovenija tudi aktivno vključena v delo nekaterih subsidiarnih teles Ekonomskega in socialnega sveta (ECOSOC) kot sta Komisija za status žensk in Komisija za socialni razvoj. Slovenija ni članica teh dveh komisij, vendar pripisuje velik pomen vprašanjem, ki se obravnavajo na dnevnem redu obeh teles. Še posebej posvečamo pozornost pravicam invalidov, izobraževanju, zaposlovanju, enakosti med spoloma, pravicami žensk in drugim pomembnim vprašanjem (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Posebno v zadnjih letih zaznamuje OZN izrazita aktivnost in vidnejša vloga Slovenije pri socialni problematiki oziroma vprašanju razvoja, odprave revščine, razvoju financiranja ter krepitvi mednarodne solidarnosti. Kot članica Komisije za trajnostni razvoj namenja Slovenija še naprej posebno pozornost vprašanjem zaščite okolja in revščine in s tem uresničuje sklepe Svetovnega vrha o trajnostnem razvoju, kjer sodeluje tudi Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Slovenija prav tako podpira stabilen razvoj držav v JVE, zato podpira vsa prizadevanja OZN, ki v sodelovanju z drugimi mednarodnimi organizacijami (EU, OVSE, Svet Evrope) prispevajo k zagotavljanju dolgoročne stabilnosti v JV Evropi. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve se v tem kontekstu zlasti vključuje pri izvajanju projektov Pakta Stabilnosti na področju socialne kohezije, kjer v sodelovanju z drugimi partnerji nudi tehnično pomoč pri vzpostavljanju socialne zaščite v državah JV Evrope v skladu z mednarodnimi standardi (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Slovenija je nasledila oziroma ratificirala glavne mednarodne dokumente s področja človekovih pravic, mednarodnega humanitarnega prava in prava beguncev.

Slovenija je vzpostavila s civilno družbo stalni dialog vprašanju človekovih pravic v njeni zunanji politiki. V nadaljevanju podpira Slovenija vključevanje močnega, svobodnega in neodvisnega glasu civilne družbe v svoja prizadevanja pri promociji in izboljšanju položaja človekovih pravic na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

Skladno z možnostmi, pa Slovenija prostovoljno prispeva finančna sredstva Uradu visoke komisarke za človekove pravice, ostalim specializiranim agencijam in programom kot so Razvojni sklad ZN za ženske, Sklad ZN za demokracijo itn.

Slovenija znova kandidira za nestalno članico VS za obdobje 2012-2013 (Ministrstvo za zunanje zadeve, 2009).

5.3 POMEN SLOVENSKEGA ČLANSTVA V OZN

OZN je odraz sveta in njihov politični pomen in učinkovitost sta odločilno odvisna od volje držav članic. Tako tudi sedanje razmere v OZN odražajo položaj, ki je nastal po koncu hladne vojne. V njem države vse bolj individualizirajo svojo zunanjo politiko in se borijo za svoje specifične interese, tudi če so članice integracij. To je nov element v razvoju sodobne mednarodne skupnosti, ki govori o tem, da države poskušajo vsaka na svoj način izkoristiti razrahljan položaj v mednarodnih odnosih (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Po drugi strani pa je treba upoštevati, da je mednarodna politika - in zlasti tisti del te politike, ki se dogaja v OZN - ne le boj za moč in vpliv, ampak tudi prizadevanje za legitimnost. Ta je v današnjih razmerah velikim silam potrebna in pripravljene so se potruditi, da bi jo pridobile v vsaki svoji akciji. Legitimnost ravnanja velikih sil je v znatni meri, dasiravno ne izključno, odvisna od podpore v OZN. To velja seveda za večino relevantnih mednarodnih ravnanj vseh držav (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

Prav tu pa pride do izraza pomen slovenskega članstva v OZN. Zaradi načela o suvereni enakosti držav, ki jo zagotavlja Ustanovna listina, imajo manjše države možnosti, ki jih na mnogih drugih področjih mednarodnih odnosov nimajo. Mednje sodi tudi sodelovanje v mehanizmu kolektivne varnosti, kar je z uspešno kandidaturo za nestalno članico VS Sloveniji tudi uspelo (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku, 2008).

6 PRIMERI KRŠITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC

Spodaj naštetih primeri kršitev so še dokaz, da spoštovanje in učinkovito varstvo človekovih pravic, ne z deklaracijami in niti ne z obstojem in celo dobrim delovanjem mehanizmov, ki so temu namenjeni, ni zagotovljeno samo po sebi. Zato je še vedno in celo vedno bolj aktualen, na vse in na vsakogar naslovljen poziv Generalne skupščine Združenih narodov izpred skoraj sedemdesetih let k «povečanju vseh prizadevanj za razvoj tega področja človekovega bivanja» (Ljubo Bavcon, stran 10).

6.1 MEDIJSKO POSEGANJE V ZASEBNOST IN OSEBNOSTNE PRAVICE NEKDANJEGA OBSOJENCA

Pobudnik je Varuhinjo človekovih pravic seznanil z vsebino članka, ki opisuje »najkrvoločnejše zločine« v Sloveniji in skuša med njimi iskati vzporednice. Opisan je bil tudi tragičen dogodek iz sredine 60. Let prejšnjega stoletja, ko je bilo umorjenih pet oseb hkrati, in izpostavljen pobudnik, ki je za umor kazensko odgovarjal. V članku je avtor navedel tudi imena in starost žrtev v času smrti ter javno izpostavil tragično usodo nekega mladoletnika, čigar starša sta bila prav tako žrtvi nekega umora. Pobudnik je opozoril, da je zaradi ravnanja medijev trajno zaznamovan z dogodkom (ne le z občutkom krivde in obžalovanja). Vztrajno izpostavljanje teh dejstev v javnosti je po njegovem mnenju povzročilo, da mu ni nikoli uspelo najti zaposlitve, najožje okolje ga ob posameznih objavah vsakič znova prepozna kot morilca, s tem dejstvom pa je zaznamovan celo njegov sin. Navedbo v članku, »da je (po vzorno prestani kazni) zaživel mirno«, je označil za sarkastično, saj mu prav mediji 40 let po dogodku še vedno »sodijo« v javnosti. Prosil nas je za pomoč. Glede na vse okoliščine članka smo presodili, da gre za senzacionalističen poseg v zasebnost in osebnostne pravice vrste oseb. Nismo našli razloga, zakaj bi morala biti javnost več desetletij po dogodkih obveščena o podrobnostih tragičnih smrti žrtev kaznivih dejanj, njihovi identiteti in starosti. Novinar je v članku brez vsake potrebe razkrival tudi osebne podatke mladoletnika (ime, starost); takšna objava otroka še dodatno zaznamuje. Presodili so, da glede na kontekst ni bilo niti interesa javnosti po izčrpni obveščeni o identiteti pobudnika. Ta je že pred desetletji vzorno odslužil kazen za svoje kaznivo dejanje (storjeno v najstniških letih), pozneje pa ni storil več nobenega kaznivega dejanja. Kazenska obsodba je bila v času objave članka že izbrisana iz sodne evidence. To pomeni, da je bil namen kaznovanja v celoti dosežen.

Smisel kaznovanja storilca kaznivega dejanja je med drugim tudi, da se po prestani kazni aktivno vključi v okolje. Tega pa ni mogoče doseči, če se njegova identiteta v zvezi z zločinom stalno omenja v medijih. Pobudnik po tem, ko je odslužil kazen, v javnosti v ničemer ni več vzbujal interesa po tem, da bi se kakorkoli medijsko izpostavljal v zvezi s kaznivim dejanjem.

Obsojencu, ki je kazen prestal, gredo vse pravice, določene v ustavi, zakonih in drugih predpisih. Ker so menili, da gre pri varstvu zasebnosti nekdanjega obsojenca za pomembno načelno vprašanje, je Varuhinja vložila pobudo, naj Novinarsko častno sodišče (NČR) presodi o etičnosti ravnanja novinarja in urednika, ki sta odgovorna za objavo. Na žalost pobuda NČR ni bila uspešna. To v svojem mnenju ni sledilo stališču Varuhinje, da gre za nedopusten, z vidika kodeksa poklicne etike novinarjev nesprejemljiv poseg v osebne pravice nekdanjega obsojenca in žrtev kaznivih dejanj, ampak je ugotovilo kršitev v zvezi z razkrivanjem zasebnosti otroka. Takšno ravnanje medijev gre šteti za samostojen poseg, in ne za golo reprodukcijo novice izpred desetletij. Zato se zastavlja vprašanje, ali v takšnih primerih morda ne prihaja do kršitve pravice do enakega obravnavanja, ki med drugim prepoveduje diskriminacijo pri uživanju vseh pravic na podlagi osebnih okoliščin (Letno poročilo Varuha človekovih pravic 2007, 2008, stran 33).

6.2 KRŠITVE PRAVIC ŽENSK

Zgodbe, strašne in nečloveške, a tako vsakdanje polnijo strani druga za drugo. Prva je iz Indije: "Letalo še ni vzletelo, desetletna indijska deklica pa je tiho jokala ob starem Arabcu. Na stevardesino vprašanje, zakaj joče, je potožila, da jo je oče prodal in jo lastnik pelje k sebi.

Poklicala je policijo, ki je deklico rešila pred spolnim suženjstvom v Savdski Arabiji."

Druga je iz Kenije: "V srednji šoli je 330 fantov napadlo dekliški internat. Enainšestdeset deklet so posilili, devetnajst pa jih je bilo na begu pred njimi do smrti pohojenih. Ravnatelj je fante opravičeval, da niso hoteli storiti dekletom nič žalega, saj so jih šli le posilit." Tretja je iz ZDA: "Enainpetdesetletno žensko je njen bivši tovariš devetnajstkrat zabodel in ubil, ko je na sodišču čakala, da ji podaljšajo zaščito pred njim. Dvakrat so mu že sodili zaradi nasilnosti, a je bil obakrat oproščen." In še bi lahko nadaljevali. Podobne zgodbe poznamo tudi v Sloveniji (Drago Ocvirk, 2008, stran 6).

6.3 OTROŠKO DELO

Po podatkih Ministrstva za delo je v Burkini Fas v rudnikih zlata, kamnolomih ter na plantažah vključenih več kot polovica otrok, mlajših od 15 let. Ti podatki so zastrašujoči. V revnih in ranljivih lokalnih skupnostih, kjer vladata revščina in neizobraženost, so za preživetje celotne družine prisiljeni delati tudi otroci. Otroci stari od 5 do 14 let delajo v nezavarovanih rudnikih v izjemno težkih razmerah: pogosto delajo več kot 12 ur, poškodbe in nesreče se dogajajo vsak dan, čezmerna in dolgotrajna izpostavljenost obremenitvam in prahu pa puščata fizične in psihološke posledice za njihov razvoj. Otroci, ki delajo, ne hodijo v šolo, zato ostanejo ujeti v začaranem krogu revščine, ki jih je že v zgodnjih otroških letih oropala otroštva. K prekinitvi začaranega kroga revščine,

ki je najpogostejši vzrok za otroško delo, pa lahko korenito prispeva vlaganje v izobraževanje (UNICEF¹¹, 2009.)

6.4 ZGODBA IZ BEGUNSKEGA TABORIŠČA V ETIOPIJI

Hodan Mawlid je preživela skoraj vse svoje življenje v prašnem begunskem taborišču v Etiopiji, vendar ostaja 18 letnica izjemno optimistična, kljub trpljenju ob izgubi staršev v zgodnjem otroštvu in stiski, ki ji je sledila.

Hodanino življenje pa se je v zadnjem času le začelo spreminjati na boljše: v zadnjem mesecu je namreč odpotovala v Združene države. Hodan je v skupini 23 ranljivih beguncev iz Somalije, vključno s stricem in njegovo družino, ki so jih ZDA sprejele v skladu z UNHCR-jevim organiziranim selitvenim programom v Denver, Colorado. Domov se ne morejo vrniti, ker izvirajo iz nasilnega območja osrednje Somalije, kjer ljudje še vedno bežijo in zapuščajo svoje domove, da bi se izognili konfliktu. Hodan se zaveda da so pred njo težki časi, a pravi da poznana trpljenje že vse njeno življenje. »V primerjavi s tem, kar sem prestala, so jezikovne in kulturne ovire mala malica.«

Hodan se je rodila in odraščala v vzhodni Etiopiji, v begunskem taborišču Kebribeyah kamor so njeni starši prestopili iz sosednje Somalije leta 1991, ko so bežali pred kaosom, ki je sledil padcu režima Siad Barre. Bili so med več kot 600.000 ljudmi, ki so pobegnili v Etiopijo da bi našli varnost v osmih begunskih taboriščih.

Za Hodan je skrbel njen stric, saj je mamo izgubila v taboru k je bila stara 4 leta, oče pa se je po nekaj mesecih v taboru vrnil v Somalijo. Stric in teta ter njuni otroci so tako bili njena nadomestna družina. Za preživetje je delala kot gospodinja v sosednjem mestu, zaradi česar je tudi v četrtem razredu končala s šolanjem.

Medtem ko je relativna stabilnost v Somaliji med leti 1997 in 2005 privedla do vrnitve več kot pol milijona Somalskih beguncev iz Etiopije, pa je Hodan in njeni družini, ki izvira iz južne Somalije negotovost še zmeraj preprečevala vrnitev domov. Selitev je tako sčasoma postala zanje edina možnost.

Somalijci vključno z Hodan in njenimi sorodniki tako še vedno živijo v taboriščih v vzhodni Etiopiji, ujeti v dolgotrajnem položaju, brez konca na vidiku. Kot del prizadevanj za rešitev problema, je vlada ZDA leta 2007 odobrila, da sprejmejo na tisoče teh Somalijcev. "Medtem ko je primarni namen UNHCR varovanje pravic in dobro počutje

---

¹¹ Slovenija s prizadevanji za izboljšanje življenj otrok v Burkina Fasu nadaljuje tudi v letošnjem letu. V jesenski akciji zbiranja sredstev naslovljeni s sloganom Ko bom velik, ne bom več rudar, bo ponovno podprl domačo nevladno organizacijo APRODEB, ki skrbi za žrtve najhujših oblik otroškega dela in otrokom, ki delajo v izjemno težkih razmerah v rudnikih zlata v saheljski regiji Brkine FIS, omogočil osnovno izobraževanje in usposabljanje za poklic.

beguncev, je naš končni cilj pomagati najti trajne rešitve, ki jim bo omogočilo obnovitev življenja v miru in z dostojanstvom," je pojasnil Mojzes Okello, predstavnik UNHCR v Etiopiji (Urad ZN za begunce, 2009).

6.5 KRŠITVE ČLOVEKOVIH PRAVIC V INŠPEKCIJSKEM NADZORU

Pobudnica je Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) sporočila, da naj bi bil ob rednem inšpekcijskem nadzoru kršeni Zakon o šolski inšpekciji (ZSolI - UPB1, Ur. list RS, št.114/05, uradno prečiščeno besedilo), prekoračitve pooblastil uradnih oseb in pravice otrok. Kot je zapisala, naj bi te nepravilnosti šola skušala urediti z Inšpektoratom RS za šolstvo in šport (IRSSŠ), a ji to ni uspelo. Zatrjevala je, da so se postopki na nezakoniti podlagi nadaljevali z namenom discipliniranja vpletenih delavcev šole. Navedla je, da so bili v inšpekcijskem postopku opravljeni pogovori s tremi dijaki šole v nasprotju z drugim odstavkom 13. člena ZsolI - UPB1. Soglasja za pogovore z mladoletnimi dijaki naj bi pozneje skušali pridobiti, a se to ni zgodilo. Zoper učiteljico (pobudnico) naj bi bil uveden tudi izredni inšpekcijski nadzor in podana kazenska ovadba. V zapisniku, ki je bil sestavljen na podlagi izrednega nadzora, naj bi se sklicevali na zapisnik rednega inšpekcijskega nadzora, ki pa je bil po mnenju pobudnice izveden nestrokovno in v nasprotju s predpisi. IRSSŠ smo prosili, da se opredeli do navedb pobudnice. V njihovem odgovoru je bila priložena obsežna dokumentacija (24 dokumentov), s katero so pristojni utemeljevali svoje ravnanje in dokazovali pravilnost svojih postopkov. Iz odgovora izhaja, da je bil na šoli opravljen redni inšpekcijski nadzor, pozneje pa na pobudo staršev dijaka v zvezi z izrekom vzgojnega ukrepa še izredna nadzora. Kot je razvidno iz dokumentacije, je zaposlene v šoli najbolj motil odnos inšpektorice v času izvajanja nadzora, kar so doživeli tudi kot kršenje pravice do dostojanstva. Inšpektorji, ki so sodelovali v postopku, so navedli, da so bile v rednem inšpekcijskem nadzoru ugotovljene številne nepravilnosti šole, kršitve predpisov in kršitve pravic dijakov predvsem v postopkih vzgojnega ukrepanja.

Najbolj naj bi izstopali primeri vzgojnega ukrepanja v oddelku prvega letnika. Opravljen je bil pogovor z razredničarko, ki naj bi predlagala, naj inšpektorji vprašajo dijake, ali jim je bila dana možnost zagovora pred izrekom vzgojnega ukrepa. Opravljen je bil pogovor z dijaki in pristojni so zagotovili, da to ni bilo zaslišanje dijakov niti ni bil pogovor v smislu drugega odstavka 13. člena Zakon o šolski inšpekciji (ZSolI). Kljub temu so se inšpektorji pozneje obrnili na starše in pridobili njihova zagotovila, da so opravljene pogovore razumeli v dobro in korist dijakov. Ugotovljeno je bilo, da je bilo ravnanje uradnih oseb v času rednega inšpekcijskega nadzora v nasprotju z drugim odstavkom 13. člena ZSolI, čeprav so si pristojni prizadevali napako pozneje popraviti. Po Varuhovem mnenju bi si za pogovor z mladoletnimi dijaki morali predhodno pridobiti soglasje staršev oziroma zakonitih zastopnikov. Iz odgovora je še izhajal potek dogodkov od sestanka na šoli in pozneje še na IRSSŠ, na katerih naj bi pojasnili in razčistili postopke oziroma dejanja inšpektorjev, ki so jih v kolektivu ocenili kot sporne in nekorektne, vse do konca celotnega primera – z ustavitvijo disciplinskega postopka

zoper razredničarko prvega letnika in izdajo dveh odločb, s katerima je inšpektor šoli odredil, da odpravi dva nezakonito izrečena vzgojna ukrepa. Ker je varuhinja ob obravnavanju pobude dobila občutek, da je v zvezi s spoštovanjem človekovih pravic na šoli več nejasnosti, je ponudila različne oblike sodelovanja Varuha z dijaki in strokovnimi delavci. Vendar se šola na ponudbo ni odzvala (Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2008, 2009, stran 153).

6.6 NEUSTREZEN ODZIV OBČINE NA BIVALNE TEŽAVE ROMSKE DRUŽINE

Varuha človekovih pravic RS je pobudnica ponovno zaprosila za pomoč pri reševanju bivalnih težav njene družine. Njena zadeva je bila obravnavana že v letu 2006. Takrat je bilo ugotovljeno, da je Mestna občina Novo mesto pristopila k reševanju bivalnih težav družine. Po prvih poizvedbah na občini se je izkazalo, da je bilo stanje obravnavane zadeve od leta 2006 skoraj nespremenjeno. Varuhovo mnenje je bilo, da občina ni dovolj resno pristopila k reševanju obravnavane zadeve. Občina se na Varuhove dopise ni odzivala pravočasno in tudi ne popolno. Občinski odgovori Varuha vsebinsko niso prepričali o njenem odgovornem pristopu k reševanju obravnavane zadeve. Sklicevanje le na to, da bi bile bivalne težave družine že rešene, če bi se ta vsaj začasno nastanila v nov bivalni kontejner v romskem naselju Šmihel, so šteli za neprimerno. Menili so, da kraj začasnega bivanja nima odločilnega vpliva na trajno rešitev stanovanjskega vprašanja. Z nastanitvijo v kontejner bi se bivalne razmere družine glede na stanje verjetno izboljšale. Glede na dotedanjo aktivnost občine pa so domnevali, da bi se v primeru začasne rešitve ta spremenila v trajno. Menili so tudi, da getoizacija Romov v romska naselja ni ustrezna rešitev bivalnih razmer. Občini so očitali tudi nenačrtno reševanje obravnavane zadeve, tudi glede zagotavljanja sredstev v ta namen. V zvezi z njenimi navedbami o odporu lokalnega prebivalstva pa so ji posredovali mnenje, da gre v tem primeru za očitno kršitev ustavno zagotovljene pravice do enakosti pred zakonom, in sicer na podlagi narodnostnega oziroma rasnega razlikovanja. Tako je občina popustila »zakonu ulice«, ne da bi ob tem poskusila odpraviti navedeno stanje (Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2008, 2009, stran 184).

6.7 SLABO OZAVEŠČANJE JAVNOSTI IN MANJŠIN O POMENU VARSTVA NJIHOVIH PRAVIC

Urad za narodnosti (UN) je pripravil mednarodni Seminar o uresničevanju Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin v RS (okvirna konvencija). Na svojo pobudo smo posredovali pri organizatorju, saj naj bi po naših informacijah prišlo do nesporazuma o tem, komu naj bi bil seminar namenjen. Nanj naj bi bili povabljeni le predstavniki madžarske in italijanske narodne skupnosti ter predstavniki romske skupnosti v Sloveniji. V programu seminarja ni bilo zaslediti nobene tematike položaja

Šintov¹² in Kočvarjev¹³ ter narodov nekdanje Jugoslavije (Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev in Srbov).

V posredovanju so skušali UN prepričati o koristnosti informacij tudi za navedene »ustavno nepriznane« manjšine. Čeprav se zavedamo, da je Republika Slovenija omejila pravni doseg obveznosti iz okvirne konvencije le na pripadnike madžarske in italijanske narodne skupnosti ter romske skupnosti, ugotavljamo, da nadzorni mehanizmi okvirne konvencije in Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih vztrajno opozarjajo na potrebo po izboljšanju ravni varstva tudi drugih etničnih skupnosti v Sloveniji. V svojih opozorilih večkrat poudarjajo, da so te skupnosti in njihovi pripadniki do zaščite upravičeni, ne glede na to, ali so v državi priznani kot manjšina s posebnim statusom ali drugimi kolektivnimi pravicami ali ne. To velja npr. za pripadnike nemške etnične skupnosti, Sinte in pripadnike drugih narodov nekdanje Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji že več generacij. UN je Varuh človekovih pravic tudi z vidika pozitivnih obveznosti po 27. členu Pakta OZN o državljanskih in političnih pravicah, ki vsem manjšinam jamči varstvo njihove identitete, predlagal, naj ponovno pretehta svojo odločitev o programu seminarja ter o povabljenih na navedeni pomembni dogodek.

UN se je odzval s pojasnilom, da je seminar po vsebini skladen z mednarodnimi obveznostmi Republike Slovenije. Zatrtili pa so, da so povabili tudi predstavnike drugih etničnih skupnosti. Trditev je vprašljiva, saj so npr. predstavniki srbske skupnosti na seminarju javno izjavili, da na seminar niso bili povabljeni, enako so nam zatrtili tudi Sinti. Varuh je opozoril, da vlada in v njenem imenu UN brez prepričljivih razlogov vztrajata pri restriktivni in izrazito nesimetrični politiki varstva manjšin celo takrat, ko gre za tako simbolične korake, kot je vprašanje obveščeniosti in ozaveščanja o pomenu varstva nacionalnih manjšin Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2008, 2009, stran 57).

6.8 OSEBNA ASISTENCA KOT ČLOVEKOVA PRAVICA

Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) so bila v vednost poslana številna pisma uporabnic in uporabnikov osebne asistencе, zagotovljene osebam z invalidnostmi. V njih opisujejo, kako se je po pridobitvi osebne asistencе izboljšala kakovost njihovega življenja in kaj zanje pomeni, če jim bo ta možnost odvzeta zaradi pomanjkanja sredstev, za katera se vsako leto znova bori društvo, ki izvaja program osebne asistencе.

Varuh je skrbno proučil vsa pisma in na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) poslal mnenje, v katerem je opozoril na širši problem, ki ga uporabniki in uporabnice osebne asistencе odpirajo v svojih razmišljanjih. Varuh meni, da diskriminacija obstaja tudi, če se osebam z invalidnostjo ne zagotovi razumne

---

¹² Romska populacija v Evropi. Od Romov se razlikujejo predvsem po tem da so se popolnoma prilagodili sodobnemu načinu življenja.

¹³ so nekdanja nemško govoreča skupnost, ki je živela na Kočevskem, na jezikovnem otoku, katerega središče je bilo mesto Kočevje.

prilagoditve postopkov, meril ali praks, ki omogočajo enakopravnost. Država mora osebam z invalidnostmi z razumnimi prilagoditvami zagotoviti, da lahko enakopravno in učinkovito izvršujejo katero koli pravico. Zahteva po prilagoditvi ni nerazumna, če potrebe oseb z invalidnostjo pretehtajo, tj. če so pomembnejše kot prizadetost interesov tistega, ki mora spremeniti posamezno prakso, določilo, postopek.

Varuh je MDDSZ posredoval mnenje, da je osebna asistenca oblika razumne prilagoditve in bi morala biti urejena na sistemski ravni kot ukrep za preprečevanje diskriminacije in segregacije oseb z invalidnostmi, ki si z lastno in svobodno izbiro želijo neodvisno življenje. Kot taka je priznana tudi z nedavno ratificirano Konvencijo OZN o pravicah invalidov (Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2008, 2009, stran 62).

6.9 GENOCID V SREBRENICI

Letos je minilo 14 let od pokola v Srebrenici, najhujšega vojnega zločina po drugi svetovni vojni v Evropi, ko so 11. julija 1995 bosanski Srbi pobili približno 8.000 bosanskih Muslimanov.

Pokol v Srebrenici, ki so ga julija 1995 zagrešile srbske sile, je pustil pečat v novejši zgodovini Balkanskega polotoka in vrgel temno senco na mednarodno skupnost. Čeprav so Združeni narodi Srebrenico razglasili za "varno območje" in tja poslali nizozemske vojake pod svojo zastavo, to ni preprečilo genocida. Mednarodna skupnost se je izkazala za nesposobno ukrepati, Združeni narodi pa so bili popolnoma neučinkoviti. Zločin v Srebrenici je največji množični poboj v Evropi po drugo svetovni vojni, ki ga je Mednarodno sodišče za zločine na območju nekdanje Jugoslavije s sedežem v Haagu leta 2004 označilo za genocid (RTV Slovenija, 2009).

7 REFORMA OZN

Kljub mnogim uspehom se OZN na začetku 21. stoletja nahaja pred velikimi izzivi. Mednarodne razmere so se od ustanovitve OZN leta 1945 močno spremenile, kar od Organizacije zahteva stalno prilagajanje. Reforma OZN je tako visoko na dnevnem redu zasedanj Generalne skupščine že več let. Cilj reforme je izboljšati učinkovitost Organizacije z okrepitevijo njenih glavnih organov in s prilagoditvijo novim razmeram v svetu, vedno novim nalogam in novim zahtevam (Ministrstvo za zunanje zadeve, 2009). Prejšnji generalni sekretar Kofi Annan je začel z zadnjim valom reform že v l. 2003, ko je imenoval Visoki panel o grožnjah, izzivih in spremembah. Na osnovi priporočil Panela, zajetih v poročilu imenovanem Varnejši svet: naša skupna odgovornost so se države članice OZN odločile za pomembne korake v smeri reforme, ki so navedeni v dokumentu Rezultati svetovnega vrha 2005 (resolucija Generalne skupščine 60/1 z dne 16. septembra 2005).

Od Vrha naprej so bile sprejete številne odločitve s področja reforme OZN ali pa so se in se še nadaljujejo pogovori in pogajanja na preostale točke (Organizacija združenih narodov, 2009):

1. Decembra 2005 je bila ustanovljen Komisija za izgradnjo miru, katere naloga je izboljšati aktivnosti v smeri pomoči državam v pokonfliktnem obdobju.
2. Marca 2006 je bil ustanovljen Svet za človekove pravice za zaščito in promoviranje človekovih pravic.
3. Številne resolucije na temo revitalizacije Generalne skupščine so nakazale pot v smeri racionalizacije dnevnega reda in izboljšanja učinkovitosti dela, tudi z razpravo o pregledu preteklih mandatov.
4. Sprejete so bile številne resolucije na področju reforme upravljanja, med njimi reforma upravljanja s človeškimi viri, reforma oskrbe in krepitev vladanja in nadzora.
5. Na osnovi poročila Visokega panela o usklajenem sistemu delovanja OZN iz l. 2006 se nadaljuje delo na izboljšanju usklajevanja aktivnosti raznih delov Organizacije.
6. Reforma Varnostnega sveta (VS) je na dnevnem redu od l. 1993. Do zdaj še ni bilo dovolj politične volje, da bi se začela pogajanja na to temo. Glavne zadeve, o katerih bi bilo treba odločiti so velikost razširjenega VS, povečanje števila stalnih članic VS, kriteriji za morebitno izbiro novih stalnih članic in pravice stalnih članic, predvsem veto. Pomemben element reforme VS je izboljšanje metod dela, predvsem povečanje transparentnosti za in pogovorov z nečlanicami VS.

Slovenija močno podpira nadaljevanje naporov v smeri implementacije dogovorov s Svetovnega vrha 2005 s ciljem izboljšanja multilateralizma in krepitev mednarodnega sistema. Slovenija je v smeri tega cilja delovala tudi kot predsedujoča EU v letu 2008.

V januarju 2008 je generalni sekretar Ban Ki-moon izpostavil področja, na katerih morajo Združeni narodi napredovati, če se želijo spopasti z izzivi s katerimi se soočajo države članice in njihovo prebivalstvo v 21. stoletju. Na področjih, kot so okolje, javno zdravje in varnost ljudi, svet se sooča z grožnjami in izzivi, ki ne spoštujejo meja. A ravno ti izzivi povečujejo možnosti za skupinsko delovanje držav članic in drugih entitet kot so civilna družba in zasebni sektor, ki omogočajo ZN, da se osredotoči na usklajeno delovanje vnaprej za skupno blaginjo. ZN so ljudem smiselni le, če so ustrezni in učinkoviti. Zato mora biti delovanje za doseganje konkretnih rezultatov pri oblikovanju varnejšega, bolj zdravega, uspešnega življenja ljudi, brez strahu in krivic, prednostna naloga. Navsezadnje je napredek na teh področjih mogoče zagotoviti le s popolno zanesljivostjo vseh udeleženih med seboj. Krepitev organizacije tako zahteva skupno ukrepanje vseh držav članic, visokih uradnikov Združenih narodov in osebja. Države članice razpravljajo o številna vprašanjih, ki sodijo v pristojnosti posameznih organov ki jih določajo listine.

Generalni sekretar, se s posvetovanjem z državami članicami, prav tako trudi, da bi zagotovil, da si ZN učinkovito, ustrezno in odgovorno prizadevajo za soočanje z izzivi današnjega in jutrišnjega dne. Ta prizadevanja so (Organizacija združenih narodov, 2009):

Napredovanje z razvojnimi cilji

- Obravnavanje potreb najrevnejših na svetu
- Zagotavljanje vodilne vloge pri doseganju mednarodnih razvojnih ciljev

Krepitev prizadevanj ZN za ohranitev miru in varnosti

- Krepitev zmogljivosti za upravljanje in vzdrževanje mirovnih operacij
- Krepitev zmogljivosti za preventivno diplomacijo, posredovanje in izgradnjo miru
- Boj proti terorizmu na svetovni ravni
- Bolj spodbudna prizadevanja za razorožitev in neširjenje orožja

Zagotavljanje človekovih pravic vsem ljudem

- Širjenje dela Urada visokega komisarja za človekove pravice
- Ponovna oživitev Sveta za človekove pravice
- Zaščita civilistov in preprečevanje genocida

Krepitev humanitarnih akcij

- Odgovor na spreminjajoč obraz humanitarnih kriz

Reforma vodenja in poslovanja

- Izboljšanje odgovornosti in preglednosti
- Postavitev najvišjih etičnih standardov
- Zagotavljanje učinkovitega, preglednega in storitveno usmerjenega sekretariata
- Vzpostavitev mobilnega, multi - usposobljenega in motiviranega osebja z dostopom do notranjega pravnega varstva
- Zavzemanje za bolj celosten, družinski pristop ZN za doseganje skupnih ciljev

7.1 REFORMA OZN NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Zajema (Povzeto po Organizaciji Združenih Narodov, 2009):

- Širjenje dela Urada visokega komisarja za človekove pravice
- Ponovno oživitev Sveta za človekove pravice
- Zaščitažo civilistov in preprečevanje genocida

7.1.1 Širjenje dela Urada visokega komisarja za človekove pravice

Urad visokega komisarja za človekove pravice (OHCHR), del sekretariata Združenih narodov, ima edinstven mandat mednarodne skupnosti za spodbujanje in varovanje vseh človekovih pravic.

Usmeritev pristopa Združenih narodov za človekove pravice, kot so ga ustvarili OHCHR, je opisan v dveh ključnih strateških dokumentih: Načrtu OHCHR o akciji (kot je zahteval nekdanji generalni sekretar v svojem poročilu za leto 2005 (V večji svobodi) in njenem strateškem načrtu za obvladovanje za obdobje 2008-2009. V poskusu, da bi našli najbolj učinkovite načine za spopadanje z današnjimi izzivi pritiska na področju človekovih pravic, OHCHR uporablja različne strategije, na štirih ključnih področjih - vodstvo, državna angažiranost in partnerstvo znotraj in zunaj sistema Združenih narodov, kot tudi svoj edinstven odnos z mehanizmi Združenih narodov o človekovih pravicah¹⁴.

OHCHR je dal velik poudarek na krepitvi svoje zmogljivosti za izvajanje svojega obsežnega mandata. Posledica tega je (bila):

- Pomembno povečanje njene prisotnosti na terenu, s prisotnostjo v 47 državah, do konca leta 2007;
- Krepitev tematskega strokovnega znanja in izkušenj, tudi na področju človekovih pravic žensk in enakosti, pravice do razvoja, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic, pravne države in hitrega odzivanja;
- Bolj vidno vodstvo z vprašanji človekovih pravic;
- okrepljeno partnerstvo z entitetami ZN in civilno družbo, vključno z ustvarjanjem nove enote civilne družbe, in krepitvi svoje politike, načrtovanja, spremljanja in vrednotenja sposobnosti, vključno z oblikovanjem posebnega oddelka v ta namen.

OHCHR prejema precejšnja sredstva iz rednega proračuna ZN, Svetovni Vrha pa se je leta 2005 tudi zavezal, da bo podvojil delež v roku petih letih. Proračun za leto 2008 - 2009 tako odraža zavezanost držav članic k temu cilju ter potrjuje da so človekove pravice ključni element dela ZN.

Čeprav je OHCHR-jev delež rednega proračuna v zadnjih letih zrasel, znesek, ki ga

---

¹⁴ vključno z organi ki jih določajo pogodbe o človekovih pravicah in Svet za človekove pravice

prejme pokriva le približno eno tretjino svoje celotne potrebe financiranja. Prizadevanja za krepitev in širitev svojega dela po vsem svetu tako omogočajo predvsem prostovoljni prispevki.

7.1.2 Ponovna oživitev Sveta za človekove pravice

Svet za človekove pravice, ki je nadomestil Komisijo za človekove pravice, je bil ustanovljen z Generalno skupščino kot ključni medvladni organ, pristojen za človekove pravice. Svet je naslovil vrsto vsebinskih vprašanjih o človekovih pravicah na svojih rednih sejah, kot tudi izpostavil posebne razmere na področju človekovih pravic na petih izrednih sejah (konec leta 2007). Eno leto po njegovi ustanovitvi se je v skladu z resolucijo Generalne skupščine 60/251, Svet dogovoril o svežnju elementov, postopkov, mehanizmov in struktur, ki so temelj njegovega dela.

Eden od ključnih dosežkov institucije Sveta je vzpostavitev sistema za splošne redne preglede (UPR). S tem mehanizmom, bo Svet pregledoval redno izpolnjevanje obveznosti glede človekovih pravic vseh držav članic ZN. UPR je prvo univerzalno orodje za spremljanje uporabe načel, izraženih v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah. Generalni sekretar je seznanjen z zaključkom prve faze institucije Sveta in je že pozdravil ustanovitev novih načinov za močne in smiselne UPR. To daje jasno sporočilo, da nobena država ne bo imela imunitete pred pregledom.

Generalni sekretar je pozval vse članice, naj vzamejo svoje odgovornosti resno in da naj še naprej iščejo načine za izboljšanje dela Sveta.

7.1.3 Zaščita civilistov in preprečevanje genocida

Generalni sekretar je poudaril potrebo po sodelovanju z državami članicami ter dajanju pravega pomen obljubam o odgovornosti za zaščito, torej konceptu Svetovnega Vrha iz leta 2005, ko je dokument sprejelo 191 svetovnih voditeljev. V besedilu omenjeno kot koncept "R2P," poudarja odgovornost članic za zaščito svojih prebivalcev, ki se soočajo z etničnim čiščenjem, genocidnimi dejanji in zločini proti človeštvu, in določa mednarodno skupnost kot odgovorno za posredovanje v primeru da država članica nebi izpolnjevala obveznosti. Generalni sekretar se je zavezal, da bo sodeloval z državami članicami in civilno družbo pri spreminjanju besed v dejanja.

Maja 2007 je generalni sekretar napovedal svojo namero, da imenuje posebnega predstavnika za preprečevanje genocida s Pooblastilom za zbiranje informacij o resnih kršitvah človekovih pravic, ki bi lahko privedla do genocida in da bi potencialne genocidne situacije dobile pozornost Varnostnega sveta. Prav tako je sprejel ukrepe za operacionalizacijo koncepta odgovornosti za zaščito, opisanih dokumentu Svetovnega vrha iz leta 2005.

7.2 SLOVENSKA STALIŠČA DO REFORM OZN

Navkljub svoji relativni teži Slovenija ni premajhna za udeležbo v razpravah o velikih temah, med katere vsekakor spadajo vprašanja reform OZN. To tudi dokazuje že nekaj let v okviru neformalne skupine podobno mislečih držav (Avstralija, Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Irska, Madžarska, Portugalska in Slovenija), ki imajo podobna stališča do reforme Varnostnega sveta OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Slovenija vidi temeljni pogoj za uspešnost reformnih pogojev v temeljnih spremembah na področju financiranja OZN. Članice naj svoje finančne obveznosti izpolnjujejo v celoti, pravočasno in brez pogojevanja. Članice naj tudi poravnajo svoje sedanje dolgove do OZN v petih letih. Brez tega namreč ne bo mogoče zagotavljati ustreznega finančnega pokritja za dejavnosti OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku). Pri zastopanju teh stališč daje Sloveniji legitimnost dejstvo, da je ena od redkih držav, ki plačuje svoje obveznosti do rednega proračuna OZN v roku in celoti. Zato Slovenija tudi aktivno sodeluje v skupini dobrih plačnikov. Ta skupina ves čas tudi daje glavni ton razpravam v Delovni skupini za finančni položaj OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

V okviru te skupine se Slovenija tako zavzema za izdelavo nove metode računanja prispevkov, ki naj temelji na plačilni sposobnosti posameznih držav članic na osnovi njihovega BDP. Sicer pa Slovenija podpira uvedbo spodbud za redne plačnike in kazni za tiste članice, ki svojih finančnih obveznosti ne izpolnjujejo. Slovenija tudi podpira znižanje praga največjega deleža, ki ga v proračun OZN plačuje posamezna članica, s čimer bi se zmanjšala odvisnost organizacije od ene same države, se pravi ZDA (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Kar se tiče prizadevanj za krepitev sistema OZN Slovenija podpira posodobitev mehanizmov gospodarskega in družbenega razvoja prek krepitve funkcij komisij Ekonomskega in socialnega sveta, kar bo omogočalo učinkovito izvajanje sprejetih programov. Potrebno je tudi reformirati Sekretariat v smeri izboljšanja njegovega delovanja, sestave in zmanjšanja osebja. Slovenija se tudi zavzema za ukinitve dvotirnosti v sistemu OZN in za združevanje sorodnih razvojnih organizacij in agencij. Poleg tega smatra, da je treba racionalizirati mirovne operacije ter zagotoviti večjo integracijo vprašanja človekovih pravic v celoten sistem OZN (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Pri vprašanju reforme Varnostnega sveta Slovenija izhaja predvsem iz predpostavke, da mora biti reforma takšna, da jo bo ratificiralo najmanj 2/3 članov OZN (predvsem neuvrščeni), vključno z vsemi petimi sedanjimi stalnimi člani VS. To pomeni, da mora biti reforma VS celovita in zajeti povečanje obeh kategorij (stalnih in nestalnih) članov VS. Slovenija šteje Japonsko in Nemčijo kot dobra kandidata za stalno članstvo. Reforma mora tudi zagotoviti nove stalne članice VS iz vrst držav v razvoju (po ena iz Afrike, Azije

in Latinske Amerike), ki so sedaj v tej kategoriji premalo zastopane. Slovenija torej podpira tako imenovano formulo "2+3" in nasprotuje uvajanju novih kategorij članstva v VS OZN, torej predlogu o polstalnih sedežih, na katerih bi rotirala omejena skupina držav (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Slovenija tudi stoji na stališču, da morajo vsi stalni člani VS (prvotni in novi) imeti enake pravice in obveznosti. Načelo nediskriminacije pa naj bi še posebej veljalo za postopek in način imenovanja novih stalnih članov. Sicer pa je treba pravico do uporabe veta omejiti, nečlanicam VS pa omogočiti boljši dostop do informacij o njegovem delu in sprejemanju odločitev ter jim dati več možnosti prispevanja njihovih stališč (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

Slovenija tudi podpira mnenja o potrebni periodični reviziji sestave VS in preverjanja učinkovitosti sprememb VS. To pomeni, da se tudi v bodoče s spremembami v mednarodni skupnosti lahko spremeni sestav VS. V vsakem primeru pa bi se morala struktura VS preverjati enkrat na 10-15 let (Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku).

8 ZAKLJUČEK

Države so že od ustanovitve Organizacije združenih narodov enotnega stališča, da svet, ki se pospešeno globalizira, potrebuje mednarodno organizacijo, ki je sposobna delovati globalno ter učinkovito ustavljati in reševati spopade po svetu.

Ideja človekovih pravic, ki se je razvila v okviru zahodnoevropske miselnosti, je po drugi svetovni vojni dobila univerzalen značaj. Zahodna liberalistična družbena ureditev temelji na individualizmu posameznika in ne poudarja kolektivnih interesov. Iz te ureditve izhajajoče vrednote svobode, enakosti in spoštovanja človekovega dostojanstva so postale univerzalne vrednote, ki tvorijo temelj človekovih pravic in so v okviru OZN postale pomembne pri načrtovanju svetovne ureditve, ki naj bi zagotavljala mir in varnost v mednarodni skupnosti.

Države članice OZN so že v preambulo zapisale vero v temeljne človekove pravice. Univerzalnost človekovih pravic uteleša Splošna deklaracija človekovih pravic, saj med državami obstaja splošni konsenz o njihovi veljavnosti in primernosti, njena vsebina pa (kot del mednarodnega običajnega prava) predstavlja pravno obvezo za vse države, da zagotovijo in spoštujejo v njej zapisane pravice. Univerzalnost ideje sta še dodatno potrdila mednarodna pakta o državljanskih in političnih pravicah ter ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, kakor tudi drugi dokumenti zaščite človekovih pravic, sprejeti na univerzalni, regionalni ali mednarodni ravni. Kljub temu pa dejansko sprejemanje ideje človekovih pravic ni tako univerzalno, kot se zdi na prvi pogled. Med nasprotnike univerzalnosti spadajo nekatere azijske države, med njimi Kitajska in Malezija, ki človekovim pravicam očitajo kulturno pogojenost, ker so se človekove pravice razvile v okviru zahodne miselnosti, ta pa temelji na individualistični podobi človeka, zato so v nasprotju z družbeno usmerjeno filozofijo nekaterih drugih kultur. V teh delih sveta, kjer nad pravom dominirajo različne religiozne oblasti ali različni avtokratični oziroma totalitarni politični režimi, se med drugim poudarja, da človekove pravice pretirano izpostavljajo človekovo individualnost, sekularnost in materialistični pogled na svet, ter da zanemarjajo dejstvo, da je človek le delček družbene, naravne in duhovne celote sveta, ter da ima kot takšen predvsem odgovornosti in dolžnosti do družbene skupnosti ter do narave in boga. Doktrina človekovih pravic pa se je razvila prav kot reakcija na takšne zlorabe, ki so jih v imenu »višjih ciljev« vedno znova zagrešili oblastniki v vseh obdobjih zgodovine. Dandanes je mogoče pogosto videti, da so človekove pravice iznajdba razvitega, zahodnega sveta, ki jih ta uspešno vsiljuje ostalim. Vendar je treba poudariti, da Splošna deklaracija ne vsebuje nobenega triumfalizma ali imperialističnega programa zahodnega sveta, kot se včasih danes izkrivljeno predstavlja postulate človekovih pravic. Splošna deklaracija je nastala kot rezultat grozovitih izkušenj druge svetovne vojne, ki je pripeljala človeštvo na rob propada. Napisala jo je generacija avtorjev, izmučenih od nedavne vojne, ki so se zavedali, da se je uničenje miru začelo z zanikanjem človekovih pravic, in ki so želeli preprečiti, da bi se kaj takega spet zgodilo. Zaščite so bili tako najbolj potrebni prav

evropski narodi, ta pa je bila mogoča samo tako, da so bile določene vrednote spoznane in razglašene kot univerzalne.

Sčasoma je Evropa na podlagi Splošne, ali bolj pravilno Univerzalne deklaracije človekovih pravic, zgradila obsežen in dandanes že kar učinkovit mehanizem varstva človekovih pravic, zaradi katerega je popolnoma nepredstavljivo, da bi Evropa lahko še enkrat zašla v globine pekla, ki jih je razkrila druga svetovna vojna. Navzlic hudim kršitvam, ki jih je svet doživel v času od sprejetja Splošne deklaracije človekovih pravic, pa je bilo to obdobje velikega napredka na področjih kodifikacije in implementacije. V okviru OZN je bilo sprejetih 7 temeljnih mednarodnih pogodb za zaščito človekovih pravic in več ducatov drugih aktov, ki so vzpostavili obsežen in celovit kodeks. Število ratifikacij se je nenehno povečevalo. Tako ima Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah danes 154 pogodbenih strank, njegov fakultativni protokol, ki omogoča individualne pritožbe posameznikov pod oblastjo države – pogodbene stranke, pa 105. Tako širok krog ratifikacij je izjemno povečal avtoriteto prava človekovih pravic. S tem ko se povečuje število listin in dopolnil, se širi tudi polje človekove svobode. Vendar ne brez težav, zaradi česar se še danes ni uveljavil vsesplošno priznan, celosten koncept človekovih pravic in svoboščin. Namesto tega obstaja množstvo deklaracij, listin, pogodb in drugih aktov, ki zaradi svoje parcialne narave učinkujejo bolj razpršeno kot enovito.

Čeprav vse dejavnosti OZN še zdaleč niso bile uspešne, lahko vseeno trdimo, da je ta mednarodna organizacija pomembno prispevala k uveljavljanju danes splošno sprejetih mednarodnih norm in vrednot. Najbolj prepričljiv dokaz prispevka OZN v okviru takšnih komplementarnih dejavnosti je prav gotovo izoblikovanje norm in standardov na področju varstva človekovih pravic. Kasnejši institucionalni razvoj v podporo vzpostavljanju in uveljavljanju sistema varstva človekovih pravic pa dokazuje, da so prav človekove pravice tisto področje, kjer je mogoče prepričljivo pokazati in dokazati razvoj OZN kot institucije, ki konkretno prispeva k ohranjanju mednarodnega miru in varnosti – četudi pri tem ne uporablja nujno konvencionalnega orožja.

Zaradi kompleksnosti ideje človekovih pravic pa je potrebno poudariti, da ta predstavlja več kot le seštevek družbenih odnosov in vrednot, iz katerih izhaja.

Pomembno je tudi poudariti, da se vse od prehoda človekovih pravic na mednarodno raven, ko se je začela udejanjati ideja o njihovi univerzalni veljavi, njihova vsebina spreminja in dopolnjuje, na kar kaže obstoj treh generacij pravic. Njihova različna vsebina je rezultat prizadevanj skupin držav, pri zastopanju različnih interesov, izhajajočih iz ideoloških razlik. Čeprav se kulturne razlike, ki so po koncu hladne vojne nadomestile ideološke razlike, zaradi procesa globalizacije zmanjšujejo, pa še vedno predstavljajo pomemben dejavnik pri medsebojnem razumevanju v mednarodni skupnosti. Različni kulturni krogi in miselni sistemi prihajajo v stik, se prepletajo, njihovi vplivi se mešajo, kar je opaziti tudi na področju človekovih pravic. Način in metode uresničevanja človekovih pravic se med državami z različnimi miselnimi sistemi razlikujejo; kar ostaja nespremenjeno so cilji, ideali in temelji same ideje človekovih pravic.

Zavedati se je tudi treba, kot poudarja papež v novoletni poslanici (1999) "da nobena človekova pravica ni varna, če si ne prizadevamo varovati vseh. Kadar se ne odzovemo na kršenje ene izmed temeljnih človekovih pravic, postavljamo v nevarnost vse". Čeprav govorimo o treh generacijah človekovih pravic - 1. civilne in politične, 2. ekonomske, socialne in kulturne, 3. solidarnostne - pa to ne pomeni, da je mogoče med njimi izbirati, ene upoštevati, druge pa zavračati ali zanemarjati. Tri generacije in področja človekovih pravic so nedeljiva, so kot trikotnik: če odvzameš eno stranico, ga ni več. Ta ko je npr. socialna ali kulturna pravica do izobraževanja neločljivo povezana s civilno in politično pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi po eni strani in po drugi strani vse bolj od mednarodnega sodelovanja pri izmenjavi znanj in osebj (solidarnostna pravica).

Kljub omenjenim in drugim enostranstvom so človekove pravice nujni in nadvse pomemben element demokracije in pravne države. Njihova pozitivna civilizacijska vrednost je velika, saj vsem ljudem na nediskriminatoren način zagotavljajo najpomembnejše življenjske dobrine ter enakopravno in človečno obravnavanje v postopkih pred državnimi in drugimi oblastnimi organi.

Človekove pravice so nedvomno vrednote, ki jih velja ohranjati in razvijati v njihovem vrednostno pozitivnem pogledu. To pa je mogoče le, če posamezniki v zadostni meri in zadostnem številu spoznamo, da je treba institucionalno raven pravic nujno in nenehno dopolnjevati s tistimi neinstitucionalnimi moralnimi in duhovnimi vrednotenji, ki upoštevajo, da je vrednota vsak človek (in ne le jaz sam) ter da je mogoče to vrednoto ustrezno razvijati in varovati le, če vsak posameznik prispeva k vrednostno pozitivnemu razvoju družbe in obratno.

Ob zaključku svojega diplomskega dela bi želela povedati še to: kadar se ljudje navdihujejo ob vodilnem načelu spoštovanja dostojanstva človeške osebe in si za največjo nalogo zastavljajo iskanje skupne blaginje, takrat zidajo trajne temelje miru. Kjer pa človekovih pravic ne upoštevajo, jih zaničujejo ali kjer iskanje ozkih posamičnih interesov krivično prevladuje nad skupno blaginjo, tam se neizogibno sejejo klice nestabilnosti, uporov in nasilja". Vodstvo Cerkve je razčistilo svoj odnos do človekovih pravic in se zanje odločno poteguje. Toda če mu verni ne prisluhnemo in ne sledimo, bo kot glas vpijočega v puščavi. Tega se papež zaveda in še enkrat spomni: "Kultura človekovih pravic je nujno obenem kultura miru. Za oblikovanje kulture človekovih pravic, ki bi prepojila vest ljudi, je potrebno sodelovanje vseh družbenih sil". Kako resnične in upoštevane vredne so te besede, nam govori bridko spoznanje pastorja Martina Niemollerja: "Ko so nacisti začeli preganjati Jude, nisem protestiral, ker nisem bil Jud. Ko so bili na vrsti sindikalisti, sem bil tiho, ker nisem bil v sindikatu. Ko so udarili po katoličanih, sem molčal, ker sem bil protestant. Ko so prišli po mene, ni bilo nikogar več, ki bi povzdignil glas in me branil."

LITERATURA

Cerar, Miro (et al.). Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut, Ljubljana 2002.

Zver, Milan (et al.). Človekove pravice in svoboščine v tranziciji: primer Slovenije: zbornik referatov in razprav s strokovnega posveta s priloženim besedilom Splošne deklaracije človekovih pravic. Urad varuha človekovih pravic, Ljubljana, 1998.

Konvencija o varstvu človeških pravic in temeljnih svoboščin, Uradni list RS 13.6.1994

ABC-Teaching human rights. United Nations - World Campaign for human rights, New York 1989.

Blackburn, Robert and Busuttil, James. Human Rights for the 21st Century. British Institute of Human Rights and the contributors, London, 1997.

Zakon o varuhu človekovih pravic. Ur. list RS, št. 71/1993, 15/1994.

Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije. Varstvo človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah, konvencija o varstvu človekovih pravic in svoboščin, zakon o varuhu človekovih pravic z uvodnimi pojasnili Jerneja Rovška. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1994.

Uredniški odbor Miroslava Geč Korošec (et al). Institucionalno varstvo nekaterih človekovih pravic, predvsem s področja družinskih in socialnih razmerij s primerjalnopravnimi vidiki Evropske unije ter njenih članic: zbornik prispevkov. Pravna fakulteta, Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo, Maribor, 1998.

ČLOVEKOVE PRAVICE, Zbirka mednarodnih dokumentov I. del. Društvo združenih narodov za Republiko Slovenijo, Ljubljana, 1995.

ČLOVEKOVE PRAVICE, Zbirka mednarodnih dokumentov II. del. Društvo združenih narodov za Republiko Slovenijo, Ljubljana, 1996.

Jambrek, Peter. Mednarodna ureditev človekovih pravic, Varstvo človekovih pravic, Razprave, eseji, dokumenti. Mladinska knjiga, Ljubljana, 1988.

Splošna Deklaracija o človekovih pravicah.

Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah.

Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah.

Deklaracija o odpravi vseh vrst rasne diskriminacije.

Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk.

Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida.

Dr. Ocvirk, Drago. 50 let človekovih pravic. V: Brander Patricija (ur.): Kompas. Priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah. Urad RS za mladino, Ljubljana, 2005, str. 98 – 108.

VIRI

Informacijski center Združenih narodov

<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/faq/index.html?print>

Wikipedia, spletna enciklopedija

http://sl.wikipedia.org/wiki/Organizacija_zdru%C5%BEnih_narodov

Ministrstvo za zunanje zadeve

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/organizacija_zdruzenih_narodov_ozn/

Ministrstvo za finance

http://www.mf.gov.si/slov/proracun/priprava_08_09/rebalans/18_OBR_REB_09_MINISTRSTVO%20ZA%20ZUNANJE%20ZADEVE.pdf

E-dnevnik

http://www.ednevnik.si/entry.php?w=jamnik&e_id=32433

Organizacija Združenih narodov

<http://www.un.org>

Urad visokega komisarja OZN za begunce

<http://www.unhcr.org/pages/49c3646c2.html>

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

<http://www.varuh-rs.si>

NATO

<http://nato.gov.si/slo/slovenija-nato/nacionalna-varnost/mednarodne-organizacije/ozn/>

Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri OZN v New Yorku

<http://newyork.predstavnistvo.si/>

Stalna misija Republike Slovenije pri OZN v New Yorku

<http://www.un.int/slovenia/slovenija.html>

Društvo za združene narode

<http://www.unaslovenia.org/taxonomy/term/2>

Šola za mir

http://www.eip-ass.si/kompas/kompas_2008/gradivo/50let.pdf

Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri Uradu ZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi

<http://zeneva.predstavnistvo.si/index.php?id=2484>

UNICEF, Sklad ZN za otroke

<http://www.unicef.si/main/jusuf.wlgt>

Interaktivni multimedijski portal Radio Televizija Slovenija

<http://www.rtv slo.si/>

KAZALO SLIK

Slika 1: Simbol OZN.....	3
Slika 2: Organizacijska shema OZN.....	9
Slika 3: Resolucija o pridružitvi Slovenije OZN	34

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OLAJŠAV

KRATICE	POMEN
ECOSOC	Ekonomski in socialni svet
FAO	Organizacija ZN za prehrano in kmetijstvo
GS	Generalna skupščina Združenih narodov
IAEA	Mednarodne agencije za jedrsko energijo
ICJ	Meddržavno sodišče
IFAD	mednarodni sklad za kmetijski razvoj
IMF	Mednarodnega denarnega sklada
INSTRAW	Mednarodni raziskovalni in izobraževalni inštitut Združenih narodov za napredek žensk
IRSŠŠ	Inšpektoratom RS za šolstvo in šport
KRD	Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije
MDPP	Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MOD	Mednarodna organizacija dela
MPEŠK	Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah
MPDP	Mednarodni pakt o državljanskih pravicah
NČR	Novinarsko častno razsodišče
OČP	Odbor za človekove pravice
OHCHR	Urad visokega komisarja za človekove pravice
ORD	Odbor za odpravo diskriminacije
ODŽ	Odbor za odpravo diskriminacije žensk
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija z , združenih narodov
RS	Republika Slovenija
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
UNCTAD	Konference združenih narodov za trgovino in razvoj
UNHCR	Urad Visokega komisariata ZN za begunce
UNICEF	Sklad ZN za otroke
UNIDO	Organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj
UNIFEM	Sklad Združenih narodov za ženske
VS	Varnostni svet
UNESCO	Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo
Ur.l.	Uradni list
UL ZN	Ustanovna listina Združenih narodov
ZRJ	Združena republika Jugoslavija
ZsolI	Zakon o šolski inšpekciji
ZN	Združeni narodi
ZUNEO	Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Spodaj podpisana Milena Nastovska, z vpisno številko 04032847, rojena 23.06.1985 v kraju Skopje, sem avtorica diplomskega dela z naslovom:

SISTEM VARSTVA PRAVIC PRED ORGANI ZDRUŽENIH NARODOV

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena v seznamu virov in so v delu citirana v skladu z mednarodnimi standardi in z zakonom o avtorstvu in sorodnih pravicah (Uradni list RS št. 21/95);
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela in soglašam z objavo diplomskega dela na spletni strani Fakultete za upravo, Univerze v Ljubljani.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja: _____

